

HISTORIALES CAMPOS, D. SYMPHORIANI
CAMPEGII, EQVITIS AVRATI ET
MEDICI CLARISSIMI, COM-
MENTARIORVM LIBER
QVARTVS.

Cur Galenus uitam in studio inueniendæ ueritatis con-
sumperit. HISTORIA PRIMA

ALENVS, quem maxime secuta fuisse uidet̃ tota medico-
rum cohors, cum libros De ingenio sanitatis inciperet, in qua-
dam eiusdẽ principij particula ita scribit: Primam enim sapien-
tiam uerã dico, quæ diuinorũ uidelicet est, & humanorũ, adeo
ab terrenis hominibus existit remota, qđ ipsis eam negligentia
bus nullatenus esse uel inuenire credat̃. Scientiã uero medici-
næ, rhetoricæ, geometriæ, musicæ, & ceterarũ esse intendunt,
eas tamen ad perfectionẽ scire despiciunt. Multi enim qui dicebant se meos esse ami-
cos increpabant me, dicentes: Cur uitam finis in studio inueniendi ueritatem, cum
nullum iuuamen tibi uel amicis tuis inde tribuas? Et quare diluculo principes & do-
minos uisitare nõ festinas, similiter & ad uesperã, & cũ eis non cœnas? Nam omnes
artifices & sapientes huiusmodi studiũ sequentes, amorẽ & honorẽ ab hominibus
acquirunt, ab eis quoq; creduli efficiuntur, non tamen propter perfectionem suæ ar-
tis uel scientiæ. In his tamẽ tẽporibus nullus rei ueritatẽ acquirit, eo quod quacq; die
summo mane primitus ad principes euntes, deinde ad sua munia distracti, quidam
uadunt ad forũ, nonnulli ad mansionem iudicũ, aliqui uero ad palæstram & pega-
sonem, plurimi ad ludũ aleorũ & trochorum, nonnulli ad lauacrũ, & ad omnia cor-
poris delectationem inferentia. In manẽ uero coadunantur in bibendo uinũ: unde
dum huiusmodi crapulositatis repletionem detinentur, nullatenus in studio prædicta-
rum artium exercendo mentem inducunt. Sed antiqui nõ in aliquo loco causa bibendi
manebant, sed exercitabant Musicã & disputationes artium liberaliũ. Laudabilior
tamen extitit de prædictis, qui magis omnibus & in maiori uase bibere poterat: quo
circa dico eum manẽ ebrĩũ inueniri, & odorẽ uini in ore eius, ueluti si in eadem ho-
ra bibere sentiretur. Is ergo cum inceperit infirmari, perfectos medicos minime in-
uitabit, eo quod in sanitate scientiam eorum inquirere neglexerat: inuitat ergo ami-
cos & notos, suæq; uoluntati obedientes, ut dum quarit eis frigidã aquam, uel bal-
neũ, siue niuem, licentiã in quocunq; uoluerit habeat, sicut facit seruus domino suo,
ei uidelicet in omnibus uelit nolit obediẽs. Sed antiqui dicunt, ut dictis medicorũ obe-
diant infirmi, ueluti si essent serui: non tamen infirmis medicos subiici, uel quasi ser-
uos emptitios fieri. Perfectus igitur in scientia nequaquã ab eo diligitur, nisi is cuius
adulationibus ei complacentibus exultet. Is autem ei citò conciliabitur, & amicabi-
lis efficietur, citoq; diues per eum existet. Quod Thesalus infamis cognoscens, cœ-
pit Romanos principes & potentes diuites adulationibus extollere, promittens ar-
tem sex mensibus posse ostendi. Ideoq; in paruo tempore multos discipulos coadu-
nauit. Verũ si posset fieri, quod is uituperatus promissit, dicẽs in medicina discẽda ni-
hil dialecticæ, uel geometriæ, astronomiæ & ceterarũ liberaliũ artium esse necessariũ,
nec etiam esse necessitatẽ diu exercendi medicinã, sed per experimentũ facile unus-
quisq; medicinam discere posset: Festinarent ergo coriarij, carpentarij, & ferrarij in
ea discenda, suas artes postponentes.

CAMPEGIUS.

Vere quod Galeno quondã, id nobis quoq; sepius cõtigit. Quando & amici mei
aut qui uerius amicitia simulacrum gerabant, & frater meus Christophorus Cam-

denis...
quod...
sunt...
more...
ins...
let...
spiritibus...
nõ solum...
undum...
m...
o placet...
tionem...
nus...
pretatio...
penderet...
tribus...
nullis...
fieri...
tam...
leuatiõem...
gent...
dyspnoea...
larata est...
ducat...
...
ita...
s...
uocat...
etum...
uiscuntur...
urinale...
n qui...
perati...
uultum...
mmultum...
GIVS...
gida...
aut...
nades...
nouit...
uiferat...
t, ac...
banis...
s erant...
lit, ut...
noia, id...
cõdit...
S I S.

Cepgius Regipare medicus, & coniunx mea, ceteriq; omnes mihi sanguinis uinculo cōnexi, graui quasi uerborū bombardā animū meum à scriptiōnis meditatione deturbare conati sūnt, lucellorū captatiunculā uanam & fugacē, scriptorū aternitati longe praeferentes. Quibus uerbis quāuis tonitrualibus, uento tamen leuissimo sonnūq; delirio cōparatis, à literarū cum delectabili tum fructuoso ocio nō tantum abstractus non sum, sed ne digituli quidem transuersi latitudine dimotus, nec inde dimoueri à quoquam potuero, donec mihi uita manebit. Quid in expeditione illa trāsmontana, in qua inuictissimus rex noster Franciscus, huius nominis primus, de Heluetijs illis fortissimis quidem, ceruicosis tamen & contumacibus trophēū retulit opimum, nōne literas à meis recepi, quibus immodica damnabar reprehensione, quod in tumultu bellico quotidie me scribere audiuisent? & à pecunijs aucupandis lucellisq; sectandis omnibus uijs & gressus & cogitationē diuertisse? Quibus sane respondi, ut equū erat, multos in tantam incidisse dementia, nedum inertiam, ut frugibus inuentis glande uescant: alios curā habere, sese neglectui. Gallus enim Aesopi hyacinthū cōtempfit, esca uero potius q̄ hyacinthū inuenire maluisset. Vxor uero mea scripsi, ut & colum & pensa & fusos & spondilos & glomera & rhombos & id genus suae artis reliqua tractet, neq; haec excedat, ne futoris illius deridiculi notam incurrat, crepidam transcendere inepte uolentis, ad quod non ignobilis ex recentioribus poëta hisce elegantissimis alludit carminibus:

Sartorem pictor dicacem mordet Apelles,

Quis presso risum callidus ore tenet?

Choacq; Pyrgoteles si rodāt pharmaca sculptor,

Et doceat Martem rustica lingua deum.

Quid ue sacrum carpat si sus immunda Mineruam,

Maoniumq; terat Zoilus alter opus.

Quocirca neq; silentio praeterire dignum duxi Iulium Caesarem, & Octauū Augustum, quorū alter cum exercitu proficiscens plurimū lectitare, & si quo temporis momēto in castris morabat, libros accuratissime scribere solebat. Alter in Mutinēsi bello rem tantam adortus semper aut legere aut scribere, quotidie etiam declamare cōsueuerat. Quod si corporeo robore fultos, qui bello & armis claruerūt maximis laudibus efferamus, nōne maiores multo merent, qui ingenij uiribus praestāt: inter quos nouissimas neutiq; partes Galenus noster obtinet, Memorabo in primis Asiaticas illas uigilias, quibus De demōstratiuis sermonibus titulus est. In illis q; plurima omnium ferme disciplinarū penetralia patent. Extat compendiosum opus ab eo aeditū, Technē, siue Ars parua uulgò uocitatū, in quo omnem Hippocraticā doctrinam reuocare uideat. Taceo reliqua, utpote De mēbris dolētibus libros, de sectis, de differentijs morborū, de arte curatiua ad Glauconē. Omitto librū De cōuenientia Hippocratis & Platonis, decē tractatū, Secretorū suorū, Experimentorū, De utilitate particulariū. Haec & q; plurima alia adeò sunt diuulgata, ut nota magis nulli domus sit sua. Est nunc memorabile opus De ingenio sanitatis inscriptū, ex quo quantum & ingenio & doctrina polleat Galenus, facile dignosci potest. Vnde nec sine magna animi uoluptate ea legere ac perlegere potest nemo. Tanto in graeca lingua ornatu, tāta uenustate, tāta deniq; felicitate conditū est, ut & mihi & omnibus usui sit. In libris em̄ De ingenio sanitatis totā ferē medicinā ad causarū agnitionē iudiciorumq; notitiā, ad rerū qualitates, corporūq; diuersas habitudines atq; gradus reuocauit, nihil intentatū inexpertūq; relinquens, ac orbē uniuersum ita in sese circumagens, ut reliqui omēs in scitia impudēda damnarent, ac publicani salutē decoquere uiderent, si quid sine Galeni autoritate agere uellent. Quae omnia, ut diximus, turpis barbarorū colluuiēs scēdauit. Quod nōnulli intelligentes, reiectis Galeni libris, Auicennam

Libri Galeni.

A Auicennam potius imitari uoluerunt, quod scilicet concinno (ut aiunt) ordine, uatum illum canonem suum texuerit. Qui si diligenter omnia Auicennae errata ad amussim examinassent cum tot expositoribus, qui partim ab alijs, partim iisdem a se ipsis, in uarijs locis discordant, non ordinem & lucem, sed tenebras potius & chaos quoddam offendisse se faterentur, qua confusionis obscuritate nihil possit esse humanae uitae periculosius. Quis enim non uideat plus esse a medico, quam a morbo periculi, si quidem & morbus alius pro alio curetur, & alia pro alijs remedia afferantur? Nos sane ad hanc amouendam confusionem atque extirpandam, & nostrae aetatis hominibus lucem aliquam ueritatis aperiendam, partim librorum Galeni medicorum principis theorematibus, partim in eisdem commentationibus, die noctuque laboramus. Quamuis certo sciamus nos hoc labore nostro apud illos, qui malunt didicisse, quam discere, plus odij quam gratiae consecuturos.

De errore Iuliani circa definitionem morbi. HISTORIA II

ALENVS libro primo De morbis curandis, de morbo contra Themisum & Iulianum tractans, inquit: Verum de horum dissidentia licebit aliquando, fortasse etiam in sequentibus, mentionem facere, unaque cum his Menemachi, qui omnes eorum res astutius turbauit atque confudit, & nugacis Olympici, cumque hoc etiam Apollonidae, & Sorani, & qui adhuc uiuit Iuliani: quem utique & nos conuenimus, ut uia uidelicet hominis uoce meras nugas condisceremus: sed nec is explicare potuit quid morbus, pathos uel esset. Cuius rei uel maximum signum est, quod cum uiginti plus anni tam sint ex quo illum Alexandriae conuenimus, scripseritque iterum atque iterum institutiones (nam has assidue transponit, transformatque, nunquam ijs quas scripsit contentus) nusquam tamen earum est ausus quid morbus sit prodere: tametsi certe adeo ea quae nihil ad rem pertinent, in ijs ageret, ut etiam illud inquirat, sit ne pictura medicis ex usu: & tamen tam multa taliaque cum scribat, nec dissimulare habeat, sicut nec Menemachus, quasi methodicae sectae absurditatem clare non norit, ne in hodiernum quidem diem in institutionibus suis usquam scripsit quid morbum pathos uel nominet. Mihi certe ipsum interroganti, adeo multa obscuraque respondit, ut nihil eorum quae dixit plane intelligerem, cogererque illud tantum homini dicere, quod mihi desciscere ab Olympico uideretur, quamquam is auus doctrinae ipsius fuerat. Nam Iulianus hic Apollonidae Cyprij, ille Olympici discipulus fuerat. Ergo Olympicus, uti dixi, sanitatem morbumque finire ausus, illam esse affectum aiebat, qui absentia sit morbi. Rursus morbum, mutationem a naturali in id quod praeter naturam sit, stabilem. Quorum sane utraque multum sunt a ratione aliena, quae & tunc Iuliano exposui.

CAMPEGIUS.

Cum duo sint motus genera, alterationis scilicet & lationis, ubi ad permanentem dispositionem alteratio peruenerit, sitque dispositio scilicet praeter naturam, morbus appellatur: quamuis per abusionem interdum, eandem dispositionem nonnulli affectum nominent, qui si more Graecorum patrio nomine uterentur, partes ipsas potius affici dicerent, cum motum sustinent praeter naturam: cum uero dispositiones habent praeter naturam, si proprie quis loquatur, aegrotare eas potius, quam affici dicet. Quod si ab usu recesserit, non solum aegrotare, sed affici quoque dicere poterit. Morbus uero & calidus & frigidus, & humidus & siccus, protinus ab initio, cum primum corpus temperaturae quae bonae ualitudini debet, limites excesserit, eandem sibi ipsi naturam habet. Quauis enim interdum adeo sit exiguus, ut neque a nobis cognosci, neque laborantium sensu percipi possit, nihilominus tamen propria habere speciem censetur. Haud aliter si inflammatio quoque in qualibet animalis parte consisterit, siue maxima siue minima fuerit, unus atque idem erit affectus, non specie quidem, sed magnitudine uariis.

De cura

C

TERTIO De ingenio, capite sexto, apud Galenū sic scribitur: Memini-
sti uero eum qui sine ratione & memoria putrida uulnera curabat, cum
medicina scilicet quam medici habent in consuetudine, id est uiridi un-
guento: mel tamē in eo addidit: qui cum per multos dies ea ex huiusmo-
di medicamine subliniret, putredinem in uulnere unoquoque die eadem quantitate
reperiebat. Quo quidē uiso stupefactus, ad quid rediret ignorabat. Quod cōtingit,
quoniam ipsius medicina nō solum eam quæ in uulnere erat putredinem mundifi-
cabat, uerumetiā & carnem sub uulnere existentē liquefaciebat: fortior enim erat
quā natura infirmī. Cumq̄ medicus ille putredinem eodem modo manere con-
spiceret, quandam ex illis quantitatem in suam medicinam adiūxit, quatenus mun-
dificator fieret: putabat enim putredinem illam, causa medicinæ deficientis existe-
re, cum ipsa ecōuerso causā fuisset. Vnde dico quod is medicus nō solū errauit me-
thodo curandorū uulnerū, sed etiam imperitia qualitatis uulnerū. Nam si uulnera
cum qualibet harū duarū medicinarū curare cōperimus, & putredinē manere si-
cut fuerat uidebimus, intendimus quod una earum minus mundificet quā oportet,
& alia ultra modū. Differūt enim inter se, eo quod ea quæ fortior est & acutior,
uulnera magis solito cōcauat, & labra eorum indurat, & superficies fit rubicunda,
& aliquando contingit infirmo morsura. Quæ uero minus opportuna mundificati-
ua existit, neq̄ morsuram, neq̄ aliquod horum quæ dixi, generabit. Quidam ho-
mo secūdum omnem qualitatem quasi sanus extitit, deinde in membro quendam
pruritū sentit, & pustulæ subito apparuerunt, membrū autem erat brachium, tunc
eo brachium sæpius scalpente, uulnus pessimi coloris ortum est, rosuram & inequa-
D litatem habens: hoc tamen tribus diebus uel quatuor ab initio morbi contingit. Dic
ergo, quomodo uulnus istud curabis? Ego autem testor omnibus uulneribus hoc
esse deterius, idcirco dum id, conspexero, qualitatem corporis totius inuestigabo.
Huiusmodi tamen notitia per ea accidentia quæ in uulneribus apparēt, cognosco,
per illa quoq̄ quæ in toto corpore fiunt. Cumq̄ materiam specialiter certifico, mox
intrepidus purgo eam, ne purgatione quidē tardante, uulnus insanabile efficiatur.

CAMPEGIUS.

In dignotionis parte, etiam agrotantis temperaturam cōtemplari oportet. Qui-
cunq̄ enim calidi & sicci natura sunt, hi omnes facile ab integris euacuationibus of-
fendunt. Et cōsuetudo quoq̄ non parui momenti est, tum ad omnia alia, tum præ-
cipue ad euacuationis indagationem. Quidam enim nūquam fuere euacuati, neq̄
unquam euacuationē integram pertulerūt, & multis cibus usi sunt. Nonnulli e con-
tra, neq̄ multis cibus usi fuerunt, & euacuationibus sunt assueti. Hos igitur intrepide
euacuare docet Galenus, quando & reliqua etiā consentiunt: ceteros uero, nec
si omnia alia id suaserint. Eodem pariter modo & corporis habitus cōsiderare oportet.
Nam qui densa & solida carne constant, his habitus haudquaquam facilis ut pati-
atur. Quare non oportet uereri ipsos euacuare ex toto, si quidem & alia id iubent.
Sed qui mollem & tenellam & diffluentem habēt carnem, hi mirum in modū sunt
ad patiendū habiles. Quare & si reliqua omnia sanguinem esse minuendū persua-
dent, non tamen id facere audendum est: sed alijs euacuationibus, quantum mode-
rate & cum formidine fieri potest, utendum est. Eodem modo, ut Galeno placet, &
quicūq̄ supra modum crassi sunt aut macilentī: Nam & his uenam incidere cauē-
dum est, aliasq̄ euacuationes integras uereri oportet. His etiam & ætas annūme-
randa est ueluti accidens quoddam quod prohibendi uim habet: neq̄ enim pueri,
neq̄ seniores, hæc sine noxa tolerant.

De

De consolidatione uenarum pulsatiū, & apostemate aurium, ac de uulnere pulmonis. HISTORIA IIII

LIBRO quinto De ingenio apud Galenū, capite septimo, cum de causa arteriarū mētio fieret, sic scripsit: Dico me pulsantes uidiſſe uenas eſſe ſolidatas, & carnem circa eas generatam: In pueris quidem & mulierib. in fronte, & oculis, & planta, & raſteta manus. Quidā enim iuuenis ruſticus, dum uellet ſanguinem minui, Vere quidem exiſtente, ſicut conſuetudo multorum eſt ligato humero, pulſus eſt tumefactus: quem uulnerauit, putans eum uenam eſſe: Erat enim iuuenis non multum aſſuetus in medicina: uulnus tamen non magnum extitit, ſed mox ſanguis egreſſus eſt clarus, rubens, lucidus & calidus, reſiliendo egrediens in modum pulſus. Cumq̄ talia uiderem ego, & quidam medicus ſenex mecum exiſtens, mox præparauimus medicinam conglutinatiuam, & uiſcoſam, & oppilatiuam: tenens quoq̄ fortiter utraq̄ uulneris labra, & deſuper de hac medicina apponens: ſuper medicinam quoque mollem ſpongiam impoſui, ligans eam. Quod medicus qui arteriam inciderat, me aſpiciens miratus eſt, nequaquā me interrogans. Cumq̄ foras exiremus, dixi ad chirurgum, eam quam minuerat uenam pulſantem eſſe, præcipiens ei ne diſſolueret uenam ante quartum diem, neque ſine me. Poſt quartum autem diem ſoluto brachio, uenam perfecte ſolidatam inueni: tunc de medicina ſupponens, & ſpongiam ſuperius ligans, multis diebus ligatum dimiſi, donec uulnus omnino ſanum factum eſt. In hoc tamen ſolo, uulnus huiusmodi ſanari perſpexi. Sed reliquis omnibus, quibus uenæ pulſantes fuerant inciſæ, paſſio quædam quæ aneurysina dicitur, orta eſt, quam matrem ſanguinis medici appellant. Quæ autem ſunt in pulmone, difficilius alijs uulneribus curantur.

Exemplum primum.

Quidam tamen fatent, ea non ſolum difficile poſſe curari, ſed etiam incurabilia eſſe, quod affirmant cum experimento & ratione. Cum ratione, quoniā pulmo propter anhelitū eius in motu ſemper exiſtit: ſed membrū cuius eſt curandū uulnus, oportet quieſcere & ſilere. Cum experimento, eo quod nullus experimentatorū uidiſt aliquem ab hac paſſione euaiſſe. Sed ego dico, certum non poſſe fieri in experimento, plures enim uidi ſubito nimia tuſſi cōmoueri, & hoc uel propter garrulitatem, uel propter caſum ab alto loco, aut propter percuffionē, qui tuſſiendo ſanguinē ſcreauerunt: quidam ad modū unius coralli, alij duorum, & nonnulli plures, aliqui etiam nihil doloris ſenſerunt, alij uero in pectore dolorem habuerunt: hi tamen non ſubito, neque multum ſanguinē emiſerunt, parum caloris habentem: quibus monſtratur ſanguinem à remotis locis ueniſſe. Sanguis uero ſine dolore exiens, ſubito et multus exiſtit, nimium ruboris & caloris habens: unde nobis oſtendit ſe non à remotis locis deſcendiſſe. Deus ſcit quod tempore quodam imperatori cuidā obuiā ueni, qui de ſecta Theſſali erat: medicabatur autem uetuſtū uulnus auris, cum hac medicina: ſed auris cœpit putreſcieri, & uermes habere, priuſquā cicatricem cōtraheret: quem ego multis diebus talem curauit, impendere dimittens uidi putredinē in aure quaq̄ die magis ac magis generari, & aurem ſanie repleri. Tandē aſpexi eum quoddam incredibile facere: nam cum arbitraretur in cōcauitate auris eſſe apoſtoma, curauit eum cum tetrapharmaco: unde per hanc medicinā auris maxime in putredinem uerſa eſt, eo quod hæc medicina non deſiccet uulnera, ſed maturat apoſtoma. Cumq̄ medicinam qualitati auris oppoſitam apponeret, in uno die ſanies, & intolerabilis putredo apparuerunt: unde famuli domini coacti, medicum ne ultro ad eum appropinquaret prohibuerūt. Ille uero maximo ſupercilio præcipiebat, ut pmitteret Lyciniū ex tetrapharmaco inuentū apponi, & deſup cataplaſmata molliſſimantia imponi, & noluerūt: tunc incepti eos rogare, quatenus eam medicinā apponerent, eo quod ſciebā putredinē & foetorem in aure ijs appoſitis multiplicari.

Secundum.

Tertium.

C Quibus mea obsecrationi obedientibus, cōtingit ex prædicta medicaminis impositione, uelut cogitauit. Tunc errorē ipsius asini sibi met detegere cœpi, dicens: Putaui sti quod in concauo auris istius esset apostema, ideoq; cū mollificantibus illud curauisti. Respondit, uerē; nam non potest aliter esse, quā arbitratu sum. Cui ego dixi: Vidisti unquā uulnus quod phlegmone coniunctū esset, aceto & glaucio curatum fuisse? Respondit, nō. Tunc dixi: Si aliquis sumens trochiscos Andronij cū aceto, & unxerit aures istius infirmī, quid tibi fore uideatur? Respondit, spasmus fiet. Cui ego dixi: Si sumat medicinā fortiorē, q̄ trochiscos Andronij, & temperetur cum aceto, uulneribusq; apostematis imponatur, certō ne putas eum uenire in spasmū, si apostema in aure est, cum is locus multum sit propinquus cerebro: Quod audiens ipse & qui illie erant, crediderūt uerū esse. Tandem dixi ad eum: Cum notū sit mihi medicinā nimis desiccatiuā huic loco cōuenire, nisi locus ipse diu à te mollificatus fuisset, mox eandem facerē; sed quoniam cōsuetudinē conseruari oportet, membrum quod à te mala consuetudine diu uersum est, ad contrariā oppositionē subitō mutare non ualeo; nam tu & Theſſalus consuetudinē ignoratis, sicut & naturam membrorum, neq; eam cōsideratis; nobis autem nō licet: Ideoq; hunc infirmū primitus curabo cum aceto & glaucio: Item secundo cum trochiscis Andronij; tertio cum fortioribus tribus uel quatuor diebus. Hæc faciens, deinde si uidebo uulnus fortioribus indigere, ea applicabo; neq; apponā in capite infirmantis auris relaxans cataplasma, sicut tu fecisti, sed medicamen nimis desiccatiuū, ungens aurem foris cum trochiscis Andronij, aut cū sicciorebus. Nam si membrū curandū sicciſsimū sit, necesse est ultimo desiccari: quoniam sicut passio eius ostendit, quod medicamen eius debet esse contrariū, sic necesse est membrū infirmum cum similibus curari. Si his actis restituet, non indigebis alijs fortioribus medicinis. Alijs tamen fortiora cōueniunt, eo quod uulnus in quibusdā est annuū, in alijs uero ultra annū durauit: ideoq; curauit eos cum medicinis sicciorebus, quā ea quam nominauit: id fuit ferri scoriā subtilissime trita, & cum aceto ad mellis spissitudinē mixta, uel stercore columbino decocto. Quātitas autē aceti sit maxima, quæ sufficiat ad ferri scoriā. Quapropter cum auris sit sicciſsima, necesse est ut medicina ultra modū sicca sit, præter cætera uidelicet membra. Si autē uulnera sint in oculis, curabimus ea cum granis quæ fiunt de thure. Quæ autem sunt in naribus, curamus ea cum medicina magis sicca, quā ea quæ fit in oculis, minus tamē ea quæ sit in auribus. Uulnera uero quæ sunt in ore, si fuerint faniosa & humida, necesse est curentur cum fortiori medicamine siccante, ueluti diaphrige, siue per se, siue cum melle, uel dulci uino. Ioanniculus autem declarans inquit: Tria sunt genera specierū: Vnum est lapis metallinus: aliud fex, quæ remanet ubi æs fundit: tertium de marchisite incenso. Item iuuat uulnera oris succus sumac, & succus uuæ acerbæ, & similibus desiccatiuorum.

CAMPEGIUS.

Arteria.
Vena.

Arteria est conceptaculū spiritus naturalis mixti confusiq; cum sanguine, in quo plus spiritus est & minus sanguinis. Vena immobilis est, exploratq; emittendi sanguinis gratia. Arteria uero motu atq; pulsu suo habitū & motū febrū demonstrat. A neotericis uocat ipsa intentio motus, & remissio in corde, nō arbitraria, sed naturalis. Arteria uero incisa nō cōsolidat. De uulnere pulmonis dicendū, qd si aliquādo rulliendo expuat quoddā cartilagineū, secundū asperam arteriā (bronchion appellant) tūc maximū hulus uel ab erosione uel putredine in pulmone esse existimam. Atqui in tota ea parte, quæ inter guttur & pulmōnē media est, quāq; eiusmodi nature corpus inuenit, tam gradis tamē huluscatio in ipsa haudquā fieri potest, quin prius mors animal præoccupet. In pulmone uero, ut Galenus scribit, talis fieri potest, utpote qui ob humiditatē facile putrescere, & à uitiosis humoribus propte ero-

Adi consuevit. At uero bronchia in ipso exigua admodum sunt, quocirca pars ipsorum putrescere non potest, quin potius totum bronchium reijci necesse est, membranosis uinculis quae ipsum cum alijs coniungunt, a sua continuitate absolutis: quippe quae suis bronchijs multo celerius afficiunt: Haec enim, ut Galeno placet, & cartilaginea & dura & crassa sunt: membranae uero quae ipsa coniungunt, tenues & infirmae. Sa- ne frustum quoddam uasis, haud ita paruū, tussiendo reijci uidit Galenus: quod ex pul- mone fuisse eductū, planē intelligebant dissectoriae artis haud imperitiuī professores. Quotquot enim ad asperam arteriā in collo perueniunt uasa, omnia capillorū ferē speciem referunt. Parotides sunt apostemata secus aures: *ωαρά* enim Graecis ad significat, & *ωρα* aures. Paradontides siue parulides, sunt tubercula iuxta gingiuas, cum caro in gingiua excreuit. Quādo fluit sanies ex aure, sume aquae mellis uncias tres, aloēs, thuris, singulorū scrupulos duos, myrrhē scrupulū dimidiū: istius aquae pone tres guttas tepidas in aurem manē. Aliud medicamentū ad idem: Sume alu- minis usti, mellis, singulorū drachmam unam, pone in aurem & utere. Ad hulce- ra aurium secundum Rasim Pœnum: Sarcocolla, thus, myrrha, spuma maris, bau- rac, bolum armenum, scoria ferri, flos aeris & aloēs, & ex istis fiant collyria, & distil- lentur in aurem suis horis, cum aqua mellis.

De quodam iuuenē, qui patiebatur catarrhum cum tussicula & spūto rubeo:

& de quodam Romana nobili, quae cruorem spuebat. Item de quodam iuuenē alio, qui cortices spuebat cum tussi. Item de quodam

alio iuuenē. HISTORIA V

PVD Galenū libro quinto De ingenio, sic scriptū reperit: Quidā iu- uenē xvij. annorū existens, multis diebus catarrhū habuit, & deinde screatibus & tussicula calidū sanguinē & rubeū, nō tamē multū emisit: tūc eiecit partē pellicularū interioris canalis pulmonis: illā pelliculā di- co, quae tendit usq; ad gulā, os & palatū cooperientē. Cumq; crassitiē illius pelliculae uidiissem, & infirmus dolorē sentiret, arbitratus sum partē illius cor- poris esse, qd est intra guttur: quod ostendebat ex loquela & uoce infirmi, quae cor- rupta erant: qui longo tempore medicatus euasit. Sed mihi uideat, qd illi qui in pesti- lentiali morbo sunt, tam alijs facilius curant, quā eorū corpora ex pestilentia desic- cata sunt: Nam multi ex ijs patiunt uomitum & solutionē. Cumq; corpora eorum ijs solutionibus mundificent, subito in totis corporib. eorū qui euasuri sunt, pustul- lae nigræ apparent, quae in quibusdā sunt uulnerosae, in omnibus tamē siccae. Vnde arbitratus sum, quod causa horum sit, id quod ex sanguine putrefacto et incenso in eorum corpore presentibus febris remansit: natura erga cutim eum expellente, sicut mala alia per eam expellunt. In his tamē pustulis nō cōueniebat medicina, eo qd per seipsam sanabant hoc modo. Qui em̄ in exterioribus erant cortices, emitte- bant, & post duos dies uel tres sanabant. Quae autē nō extrinsecus egrediebantur, quoniā scabiosa erant, corticibus ab eis cadentibus sanabant. Igitur non est mirū qd uulnera quae erant in pulmone, restituta sunt sanitati, propter siccitatē, & hoc quo- niā secundū pestilentia fuerant: nam quod in uulneribus a nobis erat exhibendū, illud totum pestilentiae tempus, id est siccitas exhibuit. Vna ergo in curandis uulne- ribus om̄ibus intentio est, scilicet desiccatio. His modis sanguis ex pulmone cū screa- tibus exiens curat. Alter quoq; iuuenē ad me uenit, ostendens mihi plurimas pu- stulas in eo esse, in nono die apparentes, sicut apparuerūt in ceteris eorū, mortalita- tem illā euadentibus: & tunc temporis coepit modica tussi uexari: deinde secūdo die ipse balneū egrediens, fortius & plus tussiuit, excreans cum tussi quādā quasi corti- ces, & sensit uulnera in canalibus pulmonis esse, in loco qui uicinus est gutturi. Tūc ore illius aperto, aspexi interius quatenus possem ea uidere. Cumq; diu aspicerem,

De aurium apo- stemate & cura

Exemplum se- cundum.

C nihil passionis in ea reperi; tunc arbitratus sum, quod dolor & angustia cibis & potibus introeuntibus in gula sentiretur, si passio in ea fuisset. Hac inuestigatione mihi nō sufficiente, dedi sibi cibū cum aceto & sinapi, quatenus qđ arbitratus fueram certificare, nihil tamē doloris uel angustia sensit. Vnde credidi uulnera esse in pulmone: Aeger enim etiā ibi quandā sentiebat angustia, qua cōmouebatur ad tussim: tūc praecepi ut inquantū posset, studium ne tussiret, imponeret. & fecit: quod aspiciens cōcepit laborare in cicatrizando, in uulneribus talia faciens. Posui ei in eo loco, exterius uidelicet, desiccatiuā medicinā, & prostrauī eum supine, dans ei siccam medicinā, ad huiusmodi aegritudinē ualentem, praeicipiens ut eam teneret in ore, quatenus paulatim in canalem pulmonis descensum haberet. Tunc infirmus cōcepit dicere, se stipticitatē medicinā sentire, ad canales pulmonis descendentem, & qualiter de loco ad locum usq; ad canales pulmonis descendeat. Infirmus enim nō erat quemadmodū ij, qui nesciunt medicinā, sed exercebat se in arte medicinae secundū methodicos: ideoq; descensum medicaminis à canalibus ad pulmōnē percepit eum, ad tussim cōmouentē: sed inquantū poterat, à tussi se cōstringebat. Qui ultra nouem dies quibus passus est Romae, tribus alijs ibidem moratus est: deinde misi eum, in nauim portans eum, per flumen. Tunc in quarto mittens eum in nauim, iuit per mare usq;

Lac. ad castrum, quod dicitur Stabū, & bibit lac: lac enim huic passioni optimū est: non enim temere laudat. Sed lac illius loci multarū bonitatum est, quarū una est locus altissimus, alia est aēr quia siccus est: tertia, quia pasqua animalū de quibus lac extrahimus, sunt bona & iuuatiua. Vulnera uero quae sunt in canalibus pulmonis, in interiori uidelicet pellicula, & maxime in ea quae uicina est gutturi, aut in gutture, possibile est ut curent. Multos em̄ huiusmodi habētes curauim, & sanitati restituti sunt.

D Sed quod magis ex sanitate eis perspexi, istud est quod nunc dixi de duobus iuuenibus, qui erant cum magna mortalitas fuerat, de qua deum deprecati sumus, ut à nobis amputare. Sed cum dixissem, quomodo debeat curari fractura magnarū uenarum propter casum, aut magnā uocem, aut pondus intolerabile, aut propter durū & ponderosum corpus super eum incidens, ostendendū est quomodo curentur ij, quibus sanguis propter catarrhū screantib. emittit. Vnde narrabo uobis de quadam nobilissima, quam ego Romae curauī, quae quodam tempore meam audiuit dispositionem, quam feci propter eos qui sanguinem ex pulmone excreant, propter fortem catarrhū, aut nimiam tussim. Hac nancq; cum parū sanguinis scrotibus emississet, citō in media nocte mādauit ad eam irem, dicens mihi: Om̄ibus p̄ceptis tuis ero obediens, & quaecunq; dixeris faciam. Audierat à me, cum disputare de uulneribus pulmonis, quoniā nisi curentur priusq; tumescant, & hucus phlegmonē cōtraheret, nullo modo sanari possunt, nam ex hoc omnes pereunt. Cumq; ad eam uenissem, non praecepi ut minueret, quia propter catarrhū quatuor diebus nō comederat, nisi paruissimū quid: tunc praecepi ut acri clysterē uteret, & manus & pedes cum calido medicamine diu fricarentur, & manus & pedes fortiter alligauit: deinde praecepi, ut caput raderet, & medicinā super illud poneret, quae sit de stercore syluestris columbi, & moraret quasi tribus horis: deinde misi eam in balneū, praeicipiens ei, ne caput alio qđ oleo infunderet. Cumq; balneū exiret, cooperui caput eius ex temperatis rebus secundū quod natura corporis erat: deinde nutriui eam cum iuribus, & postea cum stipticis fructibus. Ad horam autē dormiēdi, dedi ei theriacā, quae quatuor mensū erat: quae cū nouitati esset uicina, uirtutē habuit opij: unde huiusmodi theriaca somnū inducit, humores fluentes desiccet, & aliquantulū incrassat. Cumq; catarrhus cessaret, intēdi quod pulmo deberet mundificari, hoc ex eius anheliu atq; uocis emissionē percipiens. In secundo tamen die nō incepi eam mundificare, sed custodiui eam in quiete & silentio, fricans manus & pedes eius, & ligans eos,

A eos, præcepi etiam ut omnia præter caput, membra fricarentur: Calidum enim erat propter prædictam medicinam. Deinde uespere dedi ei theriacam in modum fabæ. In prima tamen uice maiorem dedi ei quantitatem, unde suauiter dormiuit. In tertia uero die, manè dedi sibi multam mellis quantitatem decocti, præcipiens ut quietem & silentium seruaret. In augmento autem diei, dedi sibi ptisanam cum paucissimo panis. In quarta autem die diluculo, theriacam uetustam cum multo mellis sibi tribui, & de medicina supradicta, supra caput eius apposui: deinde misi eam in balneum: qua exeunte, bonum cibum ei porrexi. In quinta die, coepi per pulmonem eius fortius mundificare, & cum quodam interuallo ceratum capiti eius superposui, quod fit ex asphodelis: studium in eius corpore præstans, sicut ægritudinem exeuntium, equitudo, ambulando, fricando, balneis abstinendo, & parum cibi sumendo, bonum sanguinè generantis: Vnde euasit, minime lactis opem requirens. Item alius iuuenis habens tussim, non ex catarrho, sed propter frigiditatem in spiritalibus membris euenientem, screauit sanguinem mensura mediæ cotylæ: cui mox minui de uena sanguinem, bis eodem die detrahens. Similiter etiam in secundo die faciens, manus & pedes eius fricui, & eos alligauit. Vespere autem primæ diei, dedi sibi de medicina nostra, quæ fit de seminibus. In secundo autem die, post phlebotomiã super totum corpus eius posui ceratum, quod fit ex asphodelo: Vespere autè illud abstuli, ne corpus ultra modum calefieret. Item in tertio die illud apposui, dimittens ipsum quasi tribus horis: deinde introduxi eum in balneum, & cibauit eum in duobus primis diebus cum iuribus. In tertio autem die, data ptisana, primitus dedi pisces leues & faciles cocti, & simpliciter preparatos. Sed in secundo & tertio die similiter. De medicina quæ de seminibus cõficitur, uespere accepit, quoniam somnum præstat, dolorem mitigat, humores desiccatur. Cumq; membra spiritalia, ad suæ complexionis temperiem mutarentur, & totum corpus eius mundificaretur, & nihil suspicionis in eo remansisse uideretur, per quod apostema in fractura uenæ quomodolibet generaretur, coepi eum mundificare, dans ei theriacam uetustam, & Tabias dimisi. Sic quoque multos huiusmodi curauit, ad me uenientes in prima die.

Quartum.

CAMPEGIVS.

Contingit plerumq; ut uel erosa, uel exesa, uel utcunq; nominare uolueris, uena, sanguis affatim tussiendo eijciatur. Cum enim, ut Galeno placet, retroactis temporibus, quis ex non ita multis interuallis, quotidie sanguinem tussiendo expuere consueuerit, superueniatq; ei postea multi sanguinis inter tussendum eruptio, & quidem neque ab alto cadenti, neq; in certamine, neq; palestra grauiter uulnerato, neque etiam sub ullo graui pondere oppresso thorace: reliquum fuerit, ut conijciamus, ob auctam erosionem, plurimum sanguinem inter tussendum fuisse reiectum. Atque non pauci sic affecti, pulmonis quasdam particulas simul cum sanguine eiecerunt. Quocirca, ut scribit Galenus, diligenter considerare oportet, an spumofum quidpiam simul educatur: id enim efficacissimū fuerit indicium, quod ex pulmone facta sit excretio. Haud secus si bronchi pars quædã, aut arteriæ, aut uenæ tunica, aut etiã pulmonis ipsius caruncula eijcitur. Quippe nihil horum accidit nisi, qui ex thorace sanguinem tussiendo producunt: ac ne dolor quidem infestat eos, quibus à pulmone sanguis erumpit, utpote qui duos nervos perq; tenues, à sexta neruorum à cerebro ortorum cõiugatione recipit, extrinsecus per membranã ipsum continentem dispersos, qui intrinsecus haudquaquam per uisceris profunditatẽ extendunt. Mulier autem Romana sanguinis spuitionem patiebatur. Si enim ex thorace & pulmone uel aspera arteria sanguinè expuimus, omnino cum tussi respuitur. Si uero ex eis locis quæ circa fauces, uel gurgulionem feratur sanguis, excreando excernitur, siue ex aliquo oris loco, uel omnino ex gingiuis. Est etiã quãdo ex capite, uel partibus quæ

De muliere Romana quæ spuebat cruorem.

Circa gurgulionem defertur sanguis, & gutturi intercudit, tussimq; cit, uideturq; ex thorace eijci. Si quis igitur excreat & emungit sanguinem pluribus cōsequentibus diebus, neq; ullus sit capitis dolor uel grauitas, uel p̄sens uel p̄terita, neque percussione ibidem facta, considerare conuenit eius meatum sanguinis totum pensiculate, locumq; illum oris, unde ē palato in narem descenditur. Quæ uero medicamina composita ueteres medici tradiderūt, peculiaria sunt duo. Primum est potio sanguinem eijcientibus: Coralli lapidis, terræ asteris, electri, mastiches, singulorum drachmę sex, amyli, thuris, gummi dragaganti, singulorū drachmæ quatuor: da cochliarium aridum cum oxycrato. Aliud multum probatū testimonio multo: Libani, hoc est thuris, terrę asteris, singulorū drachmas octo, croci drachmam, amyli drachmā, arnoglossi, succi aridi drachmam, scindēdo & colando, da cochliarium cum oxycrato. In quarto exemplo, cum loquitur de medicina illa singulari, quæ fit ex spermatis, nō uidetur ibi accipere sperma, pro superfluitate illa tertię digestionis, ex qua fit generatio. Ipse enim Galenus undecimo De simplici medicina, illos nō solum arguit, sed anathematizat, qui talibus utuntur medicinis. Sed credo eum loqui de quadam medicina, quæ à quibusdam Sperma solis appellat, cuius descriptio est huiusmodi: Si acceperis cichorię siue inxybi semen, atque contriueris, inq; mulieris masculum nutriens lacte quatuor dies resolui dimiseris, ac deinde hoc ipsum in distillatorio posueris, quod inde egredietur oleum, uocabit Sperma solis, cuius natura mirabilis perhibetur. Quoniā cum auro, ut dicunt, foliato uno die leniter ebullitum, hæmoptoicos curat, si ut Galenus ostendit, tribuatur. Fit & aliud sperma ex rutæ semine, cum simili auro in puluerem dissoluto: quæ duo commixta, si in aceto ponantur diei unius naturalis spacio, deinde breuiter ad solem desiccabuntur, ac modo supradictō in oleum eliquabuntur, admirandam illud afferet utilitatem: quandoquidem si quis inter bibendum aut comedendū sumpserit uenenum, ac de hoc semel biberit oleo, primum euomet uenenum: si iterum biberit, malos humores à ueneno contractos euomet: si uero tertio, planē curabitur sanabiturq;.

Potio sanguinē
eijcientibus ap
prime utilis.

Quid sperma
solis secundum
Galenum.

Sperma contra
pestē & uenena

Plurima exempla curationis puncturæ simplicis in neruo facta.

HISTORIA VI

LIBRO sexto De ingenio, capite secundo apud Galenum de punctura nerui, sic legitur: Quidam enim homo ex uicino tempore cum stilo punctus est in manu, & penetrauit usque ad neruum, sub cuti existentem. Tūc quidā de secta Thessali ueniens, posuit in eo unguentū, quod magnorum uulnerū iuuatiuū esse conspexit: arbitratur enim omnibus uulneribus in quocunq; loco sint, unicū medicamen prodesse. Cumq; uideret locum uulneris tumescere, apposuit ibi cataplasma ex farina tritici: unde manu eius ex eo putrefacta, ante septimum diem iugulatus est. Multi quoque ubi in pæonias istorum manus incidere, mortui sunt, spasmus incurretes. Quæ omnia cōtingebant, eo quod imitabantur doctrinam sui magistri, dicentis, quod omnia uulnera recentia, uno debeant curari medicamine. Ideoq; nullus eorum, qui puncturam habuerunt in neruo, in spasmus cecidit, ex nostro medicamine adiutus. Purgabis quoque in ijs totū corpus cum phlebotomia, cum uirtus hoc permiserit: Sed tamē si mali in eo sunt humores, cum pharmacia eijcantur. Hæc enim festinanter ante omnia sunt facienda. Sed aqua calida, quę mitigat dolorē omnis apostematis, uitanda est in omnibus uulneribus nerui: quia substantia nerui est facta ex humida materia, propter frigiditatem coagulata: Vnde hæc & similia dissoluntur, & putrefiunt ex calidis & humidis. Ex oleo ergo fomentetur locus, monstrans quod frigidum oleum corporis poros oppilat, calidum dissoluat & aperiat. Fugiendum tamen est omne oleum Ponticum,

A cum, laudabile est subtiliatuū, sicut oleum quod dicitur sepinum. Bonum etiam est, ut sit duorum uel trium annorū, eo quod magis sit quam recens dissolutiuum: do-
 rem tamen non adeo mitigabit ut nouum. Primum medicamen quod reperi tere-
 benthina fuit, dans illud simpliciter, & aliquando cum pauco euphorbij: solū, in uul-
 neribus & pueris & tenera corpora habentibus: cū euphorbio, in siccis & duris cor-
 poribus. Similiter feci ex fece mellis, dans eam solam, & aliquando cum pauco eu-
 phorbij. Quod si siccum fuerit, temperetur cum aliquanto oleo. In siccissimis corpo-
 ribus addatur serapinum, aliquando cum oleo, aliquando cum terebenthina. Idem
 faciendum est de opopanaco: & ut mihi uideretur, eiusdem iuuaminis est assa, quia
 consimilis est speciei, quæ cum euphorbio miscetur: sed nō sum expertus ut de alijs,
 nam oportet ut primitus secundum rationem considerata considerentur, deinde
 cum experimento certificentur, ut ratio per experimentum confirmetur. Qua ra-
 tione ostenditur, sulphur ignem non expertum, nec ex genere lapidis existens, sed
 subtilissime tritum, uulneribus nerui prodesse. Sed misceatur cum oleo, aliquando
 confectū in modum stercoreis columbini, uel in modū mellis, si corpus est siccū. Simi-
 liter calx nō extincta cū oleo temperata iuuat. Melior tamen erit, si cū aqua marina
 lauetur, in aestiuo uidelicet tempore, id est in canicularibus diebus: & si ter lauetur,
 melius erit. Et omnia ista egomet ex natura rerum inuestigauit. Istud etiam pertinet
 ad medicum, uiam artificialem imitari uolentem. Sed Thestalus mirabilis de nullo
 horum tractauit: dixit enim medicinam ab antiquis esse notificatam, cum tu uideas
 multa à nobis esse inuenta, quæ non solum Thestalo, uerum etiam omnibus anti-
 quis, & modo existentibus ignota sunt. Quodam nanque tempore, quidam in-
 uitauit me, cui uulnus erat putrefactum, ex medicamine quod à secta Thestali sit.
B Cumq̄ uiderem medicos cataplasma ex polline tritici uulneri applicare, quanquā
 tunc temporis nullum medicamen quod conueniens esset, possem inuenire, roga-
 ui famulos ut afferrent mihi aquā luti: nam iuxta domū eius erat lutum: quod allatū
 coxi cū iure hordei, & prohibens ne cataplasma pollinis, hordei & olei ultra impone-
 ret, tunc locū de hoc cataplasmate liniui. Quod faciens ter, liberaui infirmū à uulne-
 re neruorū, qd̄ erat tumidum & putrefactum, ex medicamine horum stultorum.
 Quidā alius medicus in punctura nerui, de medicamine euphorbij quod probaue-
 rat, ponens: In tertio die duxit agrū ad me, puncturæ mihi locū ostendens: quē aspi-
 ciens, tumorē in eo inueni cū maximo dolore: sed hic ignorabat, cur medicamen nō
 proderat. Tunc agrū interrogauit, qualiter esset in primo die, & utrū calorē quasi te-
 pidi solis, apposita medicina senserit. & dixit, non. Tunc reuersus ad medicū, quesi-
 ui quantum tempus esset, quo medicamen illud construxerat, & quos cum eo cura-
 uerat. Respondit, quod annum transisset, & pueri & unus iuuenis cum eo cura-
 ti fuissent. Item quesiui, quæ iuueni ipsi esset figura: respondit, albus erat & mollis.
 Quod audiens, sciui euphorbium minus esse quàm oportebat complexioni illius
 iuuenis, & mox præcepi, ut parum ex illo medicamine mihi afferret: & modicum
 euphorbij accipiens, euphorbium secundum quod uidebam sufficere, dedi ut sub-
 tilissime tereretur, & cum unguento misceretur: deinde sumens oleum quod dici-
 tur sepinum, temperate illud calefeci, & infundens ex eo totum membrum uulne-
 ris, & uulnus eo quod constrictū erat dilataui, medicamē super illud inducens. Sed
 præcepi ut abstineret à cibo: iussi etiam medicum, ut uespere uulnus dissolueret, &
 cum oleo prædicto membrū madefaceret. Manē uero agrum quietū inueni, & tu-
 mor & dolor dissolutus est. Vnde quicūq̄ uidit hoc, credidit quod nullus in aliquo
 loco medicamē ponere possit, nisi artificialis sit, quod nullus ex secta Thestali facere
 ualuit. Quidam iuuenis rusticus fixuram in callo manus habebat, corpore bonæ
 admodum complexionis existente, nisi quod ex sole quidem aestiuo erat incensum,

*Exemplum sec-
 undum de quo-
 dam cui uulnus
 erat putrefactū*

Tertium.

Quartum.

C Tunc accipiens trochiscos pollidos cum sapa, eos super calidam aquam temperauit, & Lycinium in eo infusum plage imposuit. Iubeo tamen ei super omnia, ut nihil frigidum fixuræ uulneris appropinquetur, cum membrū infirmum sensibillissimum sit, & iunctum cum nobilissimo membro, quod est fundamentum & initium, quo multa corpora diriguntur. Complexio nerui frigidior est alijs, propter hoc frigiditas citò in eis agit: quæ actio ad cerebrum ducitur. Quod si neruus iunctus fuerit cū lacerto, citò spasmus generabit, quia lacertus instrumentum uoluntarij motus est. Similiter si iunctus est cum chorda. Cumq; medicamen in uulnere iuuenis predicti posuisssem, cœpi infundere aliam eius spatulam, & collum, & caput cum oleo calido. Et in prima die sanguinem de uena detraxi: in quarta die melior extitit, & uulnus minus & desiccatum apparuit. Tunc arbitratus sum, nihil aliud usque in diem septimum fieri debere: unde sanus in septimo die factus est.

CAMPEGIUS.

Spasmus membri est patientis abbreviatio, & in lōgo imminutio à naturali quantitate. Hocq; aut in toto sit corpore, & uocatur Tetanus, atq; hoc ut membrum ab utroq; æqualiter extendatur latere, sitq; rectum, & in nullam declinat omnino partem. Et spasmus qui non extendit ex membri in utrunq; latus distentione, de punctura nerui, quæ spasmū inducere potest, fit. Dixit Galenus, quod si foramen sit cū acu, studendū est ne locus tumefiat: quapropter, inquit, non est uerum aliquē esse medicum, eo quod sciat separationem iuncturæ cuiuslibet membri solidari debere: medicus enim est, si scierit cum quibus solidatio fiat. Concedatur ergo quod quidam ad me uenit, puncturam habens cum acu solam cutim penetrantem: Vnde dico, inquit, quod si caro illius bona fuerit, & uulnus eius præter unum medicamen solitum est sanari. Dicit Galenus puncturam eius, nullo appposito posse solidari: sed si caro mala sit, & uulnus eis difficile sanabitur. Primitus in loco uulneris dolorē habebit, deinde pulsum & tumorem, quem methodici cum interrogatione cognoscebant. Galenus uero cum experimento, & cum significationibus ostendentibus corpora, quibus sunt boni uel mali humores, acutus uel non acutus sensus, plethora uel temperata habitudo. Item sciebat Galenus, quæ corpora erant plena, uel malos habebant humores, aut acutum sensum, siue hæc insimul sint ne: Quoniã mox ut punctura in huiusmodi corporibus fuerit, locus tumefiet: in contrarijs autē non. Cumq; talia cognouerimus, non ponimus in foramine puncturæ solidatiuum medicamē, sed relaxans & dolorē mitigans. Nam si fixura magna sit, oportet, inquit Galenus, ut studium in coniungendis & solidandis uulneris partibus imponamus, & hoc cum sicca medicina: Si uero foramen sit cum acu, ante omnia studendum est, ne locus tumefiat. Quod uero dolores dure descendentes, in ipsis neruis fieri dicit Archigenes, recte dictum est: quanquam melius erat, si simpliciter dixisset, non addendo dure. Nam neruorum dolores utrinque uehementer descendere possunt: quia ad utraque extrema tenduntur, tum id à quo incipiunt, tum illud in quod finiuntur: Non secus quàm chordæ in cithara, quæ sæpe numero, ubi nimis intenduntur, dirumpi solent: Quapropter citharistæ, cum instrumenta sua post usum reponere uoluerint, chordas relaxant. Nam planè constat eas à contrarijs tum causis, tum dispositionibus intendi, siue humidus fuerit ambiens aër, ut rigare ipsas & implere possit, siue uehementer aridus. Ab utraq; enim ambientis aëris temperatura, ad ultimam tensionem perueniunt. Proinde recte dixit Hippocrates, neruorum conuulsiones & à plenitudine & ab inanitione eueniri, utpote per quas nerui immo dice scilicet tenduntur.

De fractura cranei. HISTORIA VI

GALENVS libro sexto De ingenio, capite sexto, cum de causa fracturæ ossis capitis loqueretur, inquit: Scio namque quoniam cuiusdam caput uidi, craneum cuius fractum erat: & os, quod tempora dicunt, passum est. Tunc tempora dimittens, os quod in craneo erat incidere, & æger sanatus est restitutus, & adhuc uiuit. Quod si craneum postponere, necessario pelliculæ quæ sub eo erant, putrescerent priusquam os solidaretur: quia nisi sanient à superiori ad inferius scirem semper esse descensuram, incisio ossis non esset utilis. Præterea quendam alium uidi, fracturam in capite sicut prior habentem: tunc arbitratus sum dimittere os quod superius erat, & incidere ea quæ iuxta illud erant, ut sanies locum haberet fluendi. Cumque crassitiam huius ossis & duritiem considerarem, uidi magis esse utile, ut os quod superius erat abscederet, quam ut in sanie studium poneretur: quoniam timui ne cerebrum moueretur. Item recordatus sum, quoniam si latum foramen fieret in ossibus lateraliter existentibus, causa huius cerebri ascenderet, & foras exiret. Item multa furculæ de nobili neruo cerebri per loca illa sunt expansæ, de superiori autem parte cranei nullus neruus oritur: ideoque prohibui ne loca illa abscederentur: illud autem quod incidere, conuenienter solidauimus.

CAMPEGIUS.

Vbi fractio capitis ossis, terebra adacta est, si quis uehementius comprimatur, protinus sensum omnem amittit laborans. Quinetiam si inflammatio quædam oriatur, (nam & hanc interdum euenire uidemus) mentem itaque lædunt, minime negandum est. Præterea nonnulli per uehementem capitis uestionem delirauerunt, atque per fortes ictus capiti adactos, sæpenumero stupidum soporem sequi uidere est. Multi quoque affectus, ut Galenus noster docet, in capite consistentes, mentem haud obscure uariant, adeo ut etiam populares, cum aut delirare aliquem, aut mentem quomodolibet affici conspiciunt, capiti remedia adhibenda esse censent. Per solum consensum læso cerebro, si ea pars quæ primitiuo affectu laborat, fuerit curata priusquam cerebro propria aliqua eueniat dispositio, nullum in ipso relinquitur accidens. Quod si ex consensu, permanens aliqua fiat in ipso dispositio, tum non solum parti quæ primitiuo affectu laborat, sed capiti quoque remedia adhibere oportet. Quapropter ut morbi essentia, qualis sit inueniamus, uehemens studium adhibere debemus: Quippe humidum exiccare, aridum humectare, frigidum calefacere, calidum refrigerare oportet. Ac si copulatus fuerit affectus, per contrariam copulam ipsum curare, ut calidum & siccum humectare & refrigerare, humidum frigidumque exiccare & calefacere, atque in reliquis duabus copulis, ac in cæteris morbis omnibus, eadem ratione similiter facere conuenit.

De cura malæ complexionis uentris calidæ & siccæ.

HISTORIA VIII

PVD Galenū septimo De ingenio sanitatis, capite viij. sic scriptum reperimus: Quidam quadragenis erat annis, habitus comoderati secundum crassitiam et subtilitatem, secundum sanitatis tempus. Sitiabat autem uehementer, & odire se aiebat calidum. Dabat autem ei nullus frigidum sufficienter pingui existenti: febrile denique medicis non uidebatur, & uenter excernebat ea quæ sumpta erant, per tres uel quatuor horas, simul cum potu. Is ergo & macer erat iam, & prope periculum uenerat, nullam utilitatem sentiens ab austeris & absteruis pharmacis. Accipiebat autem & uinum austerum cum cibo. Hic homo simul quod non ultra ferens sitim, simul autem & (ut dicebat) eligens mori magis quam uiuere, contristatus, aquam frigidam copiosam repetere simul in cibo sumens, comestum quidem cessa

C uuit sitis. Eum uuit autem parum postea quæ plurimum. Horridum autem ex tunc sitosum corpus, & indiget coopertionibus pluribus, abiciens antea uniuersas. Tunc ergo reliquum totum diei deinceps hoc gessit, & per totam noctem fuit in quiete, fouens seipsum coopertorijs. Egessit autem semel uenter, & moderate consistentia, per mediam noctem. Quare neque siticulosus erat ultra secundum crastinam, & bene multum colorator & fortior factus est. Et scrutatio quidem facta est medicis, si balneandus esset ipse: quibusdam uero uolentibus, quibusdam uero nolentibus, preualuit balneandi opinio. Igitur balneatus est bene ferens: moderate diætatus est, & melius quam secundum externam digessit uenter. Conquerebat autem de transglutione ut difficili, & omnibus uisum est, propter uomitum inassuetum factum, dissipatum esse & laborasse stomachum. Ut autem his qui deinceps diebus mansit hoc symptoma, maximum sit nobis omnibus, quod uenter quidem curatus est ab inualitudine, stomachus uero infrigidatus est. Et non igitur mirabile fuit, in comoderationem quidem reuersum esse potu quod supercalectum erat: infrigidari uero, quod immoderate calidum. Non tamen neque potuit quis eius curare stomachum, sed aliud pro alio malum permittans, moritur ipse. Nullus medicorum a principio cognouit dispositionem illius patientis: neque ego: postea, ut dixi, rememoratus sum, inueniens curatiuam methodum. Quoniam utique erat illud, quod consideratum est mihi olim. Bonum fuit illud narrasse, prodest enim legentibus, quemadmodum & mihi. Alium autem talem anis postea non paucis consideravi iam dignoscere, sciens omnes uentris discrasias. Visum autem est mihi fortius infrigidare eum cõfestum, antequam plus attenuatur, si militer ei qui antea infrigidationem patitur. Cautius igitur uidebatur mihi prima die experiri infrigidantia pharmaca, secundum hypochondrium posita. Et ita gerente, diminutus quidem est æstus uentris. Respirabat autem similiter gementibus is homo, ut uix totum thoracem mouens. Et nimirum ipse interrogatus, confitebatur talem aliquam sentire passionem. Cognoui igitur infrigidatum esse diaphragma ei, & propterea abiciens infrigidatoria, fomentabam oleo calido. Citissime uero respiratione reincipiente proportionem quæ secundum naturam, cessauit quidem a fomentatione. Noui uero eum moderate infrigidari, in tempore ampliori. Igitur & quæ exterius superponebantur, deorsum ponebam, secedens a diaphragmate usque ad umbilicum. Et uniuersa quæ comedebantur & bibebantur, præter lac, dabam frigida similiter aquæ fontanæ, & ita tempore ampliori restitutus est, nullo aliorum læsus. Sciendum est enim tibi & hoc præ omnibus, ut cum fortiter quidem alterata fuerit secundum utraq; qualitates quæcunque particula, perit opus eius uniuersum. Non facile uero est eam, quæ ita disposita est, redire in id quod secundum naturam est. Cum autem altera sola qualitas amplius subalterata fuerit, sicut nunc suppositi siccitatem: aliqua uero aliarum fuerit moderata, possibile est sanari ita dispositum hominem.

CAMPEGIUS.

Distemperantiarum siccarum, si Paulo Aeginetæ credimus, alia est quando similes partes, quæ solidæ sunt substantiæ, sicciore effectæ sunt. Hæc nullo medicamento uincitur. Alia, substantiæ ex humore compactæ peculiaris effectus est, cum propria humiditas, quæ partes alit, prorsus deperdita est. Hæc in omnibus animalis partibus, ueluti sparsus ros continetur, sed sine cibo in partibus reponi non potest: quapropter difficilissima est huiusmodi affectionis medela. In paruis uero arterijs, uenisque consistentes ariditates, curare licet, si humidos cibos exhibentes, singulas partes peculiari humiditate impleuerim. Igitur utile fuerit laborantem diu in aqua temperati lauacri uersari: mox a balneo asininum lac, nouum, nuper emulsum, cui paulum tepidum mellis adiectum sit, exhibere: deinde quieti permittere ad secundum usque lauacrum: tum unguento aliquo modice perficere, dummodo exhibitum lac exacte cõfectum esse, tum ex rusticibus, tum ex uentricu

Exemplum secundum.

uentriculi tumore cōieceris. Porro inter primū atq; secundū lauacrū, quatuor quinque horę equinoctiales intercedere debent, si tertio quoq; ipsum lauare pposueris: sin minus, plures: atq; post singula lauacra antequā induatur, oleo perfricandus est. Quinetiam post secundum lauacrum lac ei dabimus, si quidem ei gratum est: sin minus, ptisanam exacte coctam, aut alicam ueluti ptisanam præparatā: deinde rursus interposita requie, uel ad tertium lauacrum, uel ad cœnam ducemus.

Idiota secundum naturam se habens, sophistæ præcipienti ieiunium triduanū præponit. HISTORIA IX

LIBRO octauo De ingenio, capite sexto, apud Galenū sic scriptum est: Assueui dicere multotiens, quod omni sophista idiotarum unusquisq;, quicumq; se habet secundum naturam, ueriora opinatur. Hoc & in diuinitissimo eorum diatrio considerare tibi licet, deriso ab omnibus qui secundum naturam habent. Heri denique quidam idiota in cœna superabundanti, ampliora inferens & bibens, uenit quidem domum palpitans & manu ductus. Superficietenus autem existentibus ei his quæ grauabant uentrem, omnia uomens ea per noctem quidem febrijt: dormiuit autem ad multum superueniens diei, demum surgens & parum ambulans, balneatus est: deridens eum qui diatrium expectare consuluerat: illo namq; autore etiam postero die inediā tolerare debuisset: ut autem res ipsa monebat, & ipse sua spōte faciebat, lotus & moderate cibus. Post dormiens sine querela, mane surgente, omnia assueua peragens in ipso diatrio, secundum quam ieiunare eum oportebat, obediens diatriarijs medicis. Ita enim eos qui conuicians nominabat gratulanter. Sed & cœnante iam secundum cōsuetudinem homine, assistens derisor ille, subsannabat: rememorās eum qui uomit tertia uespera, quod oporteret seipsum nunc duobus diebus ieiunium & siccum & anxiantem plurimū iacere, horas respicientem secundum diatriariorū imperium. Sunt estimo & idiotis manifesta ea quæ præter manifestationē præsumunt. Et ex hoc decenter medicos quidem alios esse aiunt, uoce uero medicos alios. Qualiter enim non iure taliter nuncupantur, qui non cognoscunt, quod nullus idiota ignorat: Qualiter ergo nō derideri & conuiciū pati digni existunt, qui cum ignorando hæc talia, Hippocrati seipso præponunt: Sed illorum quidem insensibilitatē, neque utique Mercurius simul cum Musis sanaret.

CAMPEGIUS.

Medicinā Plinius naturalis historiæ lib. xxix. in tres partes diuidit, & fuisse tres sectas medicorū ostendit. Primam dicit Clinicē, quæ uictu & uenenis corporibus medetur: Aliam tetralecticē, quæ unguentis: Et empicē, uel melius empiricē. Cornelius autē Celsus ita tripartitur: Vna est quæ uictu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu medetur. Primam diæticam, secundam pharmaceuticē, tertiam chirurgicē, Græci nominauerunt. Chirurgia est medicina manualis: Pharmaceutica medicamentis medet: Diætica uero uictu. Quapropter Galenus hic idiotarū medicos diatriarios appellauit. Sunt enim meo iudicio diatri medici, qui diæta homines atterunt ac interimunt. Rectius tamen hoc nomine uocarentur ij, qui à medicis atteruntur diæta.

Diatriarij medici qui.

De febre sanguinis, quam Synocham uocant. HISTORIA X

ALENVS libro nono Methodi, capite quarto, cum de febre sanguinis per exempla scriberet, inquit: Vulgus medicorū nihil miri est si contemptis bonis moribus, opinioni sapientię magis q̄ ueritati inhiat. Verum non sic fuit ratio nostra. Non em̄ heri aut nudius tertius, sed statim ab adolescentia philosophię studio capti, primū nos ad eam contulim⁹,

C Mox patris evidenti in somnio moniti, ad medicinę studiũ uenimus, ac per totam uitam operibus magis quã uerbis utriq; studio incubuimus. Quo minus mirũ est, si in quo tempore alij totam urbem salutando lustrant, & cum diuitibus cœnant, ac eosdem comitantur, hoc omni sedulo nos laborantes, primum quidẽ omnia quę ueteribus pulchre sunt inuenta, didicimus: mox eadẽ opere tum indicauimus, tum exercuimus. Ergo qui palestra peritus iuuenis erat, ubi febricitare hora prima noctis cœpisset, postridie eum manẽ circiter horam diei tertiam uidimus. Cum autem inuenissem febrem admodum calidam, sed pulsus æquales, & maximos, & celeres, & frequentes, & uehementes, tum caloris qualitatem quę minime morderet, iam uero & urinas tum crassitudine tum colore à naturali habitu nõ multum alienas, au diens præterea hominem circiter triginta dies, exercitationis consuetudinem intermisisse, pridie tamen exercitasse se uehementius, cæterum non multum, sumpsisse autem solitos cibos, atq; eos cœcoxisse, quamuis tarde & ægre, utpote cum febris uespere occupasset, cum iterum rubicundus plenusq; homo appareret, atq; etiam plenitudinis sensum se percipere diceret, faciente interim quodam eorum qui aderant, de uena secanda mentionem, uisum nobis est eius auxiliij cõsiderationẽ in aliud tempus remittere, simul ut certius sciremus cuius generis febris esset, simul necessariõ propter eam quę præcesserat concoctionis tarditatẽ. Cum autem uesperti similem uigorem tueri febris est uisa, ceu nihil sensibiliter remittens, suspicio iam erat synochon esse: hancq; ex obstructiõẽ, & sanguinis abundantia, & præ carnis copia supatione. Ac cum parem magnitudinem per totam noctem febris seruaret, postero die uisum est medicis omnibus qui eum inuiserant, sanguinem esse mittendum. Discordia uero orta de tempore, & uincensibus qui id in sequentem diem differendũ suaderent, febris per totum eum diem euidenter uisa est uigorem suum augere. Mox tertia sequente nocte, alia quidem accessio minime incidit, quę prima ad portionẽ responderet: erat tamen æstus ipse laboranti intolerabilis: urgebatq; tum tensio totius corporis, utpote repleti, tum capitis pulsatio: atq; ob hæc grauis uigilia: iuuenes in aliam aliã se figuram iactante. Itaq; cum ultra nõ posset, hora noctis circiter octaua, mittit ad me ministrũ, rogatq; ad se ocyus ueniam. Ipse annuo, atque abeo: inuenioq; febrem calidissimam, pulsumq; qualem prædixi. Quoniam autem nec in hoc nec in lotio, nec in ipsa caloris qualitate indicium aliquod humorum putrescentiũ apparuit, optimum factu uisum est uenam incidere, antequã putredo inciperet. Ausero itaq; ab homine eouq; de industria sanguinem, quoad animo linqueretur: maximum planẽ ubi ualentes uires sunt, continuã febris remediũ: Id quod tum ratione, tum experientia didici. Primum nanq; in contrarium statum agitur corpus, celerissime ex animi defectu refrigeratũ. Hoc uero nemo inuenire potest, neq; quod ipsis agris, neq; quod naturę quę animantes gubernat, iucundius utilius ue sit. Postmodum in eiusmodi corporibus necessariõ superuenit alui defectio, nõnunquã etiam bilis uomitio. Quas res statim à toto corpore madores sudores ue excipiunt. Quę nimirum omnia cum huic quoq; cõtingerent, protinus febrem extinxerunt: sic, ut quidam ex ijs qui aderant, iugulasse me febrem per iocum diceret, unde omnes risimus. Verum quõ narrationem omnem absoluam, nihil mali erit pauca addidisse. Post duas nanq; à sanguinis missione horas paulõ nutrimenti dato, ac iussu quiescere, discessi. Quinta uero hora reuersus, tam profundo somno indormientẽ inueni, ut tangentem me prorsus nõ sentiret. Cum uero & ministri ad eõ illi altum somnũ fuisse dicerent, ut nec cum madores eius abstergerent, expergisceretur: suasi ita facerent: esse nanq; hominem iam prorsus à febre liberum. Reuersus autem & decima rursum hora, etiam tunc dormientem inueni. Egressus autem iterum ad alios uisendos agros, redeo hora prima noctis, nõ tamen ut antẽ tacens, sed uoce de industria sublata,

Minutio sanguinis primũ synochi remediũ.

A sublata, quò ægrum à somno excitarem. Quod cum ita accidit, ubi solo ptisanæ cre-
more nutriueram, abij. Cuius modum postero die augens, tertio lauatū dimisi. Ac
quæ ad hunc pertinebant infirmum, ita sunt gesta. Quæ uero ad alterum, nunc di-
cam. Is cum toto die multum laborasset, deinde lauatū paucula comediisset, cœpit
nocte febricitare, totum etiã continuans sequentem diem. Hunc nos post secun-
dam noctem uidimus, in ceteris quidem omnibus iam dicto iuueni similiter affectū:
uerum putrescentiū humorum euidentes præbentem notas. Itaq; uena quoq; huic
protinus incisa, usq; ad animi defectum uacuauimus. Post id idoneo interposito spa-
cio, cibauimus primum mulsã, deinde una interposita hora, ptisanæ cremore. Atq;
hæc omnia intra quintam acta sunt horam. Cum autem similis sibi perseveraret fe-
bris, synochon eam fore ex putredine expectauimus. Itaq; accidit. Quippe cū eam
secunda noctis hora pari magnitudine cerneremus, tertiæ diei accessiõnem, futu-
rà ne esset, an secus, diligenter obseruare uolebamus: cuius in septimam horam no-
ctis suspicio erat. Itaque cum summo mane superuenissem, inueni quod expecta-
ram. Nam nec tertiã inciderat accessio, febrisq; remissior paululo quàm uesper-
fuerat, apparuit. Vt autem rursus hominem meridie uidi, eratq; iam certissimum et
febrem decreuisse, & synochon febrem esse, sed quæ assidue decresceret: uisum est
tū quoq; hominem similiter nutrire. Quarta uero exacta nocte, manifeste minor
etiã quarto die erat. Quo rursus quoque ad eundem modum homine cibato, ad-
uertimus tū illo die toto, tū quæ hunc secuta est quinta nocte magnitudinẽ re-
mittere, sic ut quinto die liquidò planè appareret, minor esse febris quàm ante. Itaq;
ad portionem minuentis se febris, urinæ quoq; concoctio processerat. Eratq; haud
obscurum septimo (id quod factum est) finiendam. Hanc igitur planè continentẽ
ex humorum putredine febrem, & quæ assidue decresceret, uidimus. Multas uero
B alias continentes cõspeximus, quarum alię crescentes, alię similem tenorem seruan-
tes erant. Illas epacmasticas, has acmasticas uel homotonus Græci uocãt. Aliæ, ceu
quam modo memorauimus, decrescentes, quas paracmasticas dicunt. Aliæ rursus
in primo die putredinis notas habuerunt, aliæ in tertio, aut certe ad summum quar-
to: idq; aliãs medicorum ipsorum inscitia, qui sanguinem nõ miserant, aliãs laboran-
tium ipsorum timiditate. Siquidẽ eorum qui ex sola obstructione febricitarant, ne-
mo in putredinis febrem incidit, qui prius sanguinẽ miserat. Quem, ubi ualida uir-
tus subest, & ætas permittit, usque ad animi defectum mittere expedit. Vbi horum
alterum nõ satis respondet, tutius est quantum satis uisum fuerit, tantum principio
detrahere: quod defuit, iteratione supplere. Etenim hoc præsidio omissõ, qui ita fe-
bricitant, in summum discrimen ueniunt: nisi si eos uel uirium robur, uel largũ san-
guinis profluuium, uel sudor copiosus ex manifesta pernicie eripiat. Et tamen nõ-
nulli ex medicis sunt, qui tametsi uident naturam sanguinis profluuiõ non paucos
eorum qui sic periclitentur seruire, tamen sanguinis missionem fugiãt, nullam nec
experientiam nec ueram rationem secuti. Caterum hos mittamus, disputato præ-
sertim contra illos abunde uno integro libro, qui est de sanguinis missione contra
Erasistratum scriptus.

CAMPEGIVS.

Sanguinem uero mittere oportet, & ob morbi magnitudinẽ, & quibus ruboris
plus est quàm naturæ conueniat, & maior quàm pro cõsuetudine corporis tumor,
& uenæ eminentes atq; extensæ. His omnibus est auferendus, nisi uires aut ætas aut
aliquid aliud prohibuerit. Sed neq; ut Galenus alibi scribit, si fuerit febris cum pro-
fluuiõ uentris, aliã est opus euacuatione, uerũ hæc sola sufficit, quamuis non sit pro
multitudinis ratione. Quicunq; enim his plus adimere necessariũ putantes, aut san-
guinem mittere aut uentrem mouere tentarunt, in grauiora pericula duxerũt. Sed

neque si quis simul & distentione neruorum laborauerit, & sanguinis egerit missione, neque huic tantum semel mittere oportet quantum exigit morbus, sed aliquid etiam accidenti est relinquendum, cuius causa saepe sudores eueniunt, & uigiliae molestant, & uires aegroti debilitant. Ita etiam si uehementissimae uigiliae aut dolor intensus aegrotum inestant, cauenda sunt subita ac multae euacuationes. Ipsa praeterea ambientis aeris tempestas loco accidentis cuiusdam habenda, quando exquisite calida & sicca fuerit, qualis est tempore medio inter Canis ortum & Arcturi: atque ideo omnes quibus medici nihil omnino de temporum statu cogitantes sanguinem abstulerunt, interierunt. Si etiam ualde frigida fuerit, tunc quidem sanguinem mittere est formidandum. Neque illud ignorare oportet, non parua ex similibus rebus sequi pericula. Interierunt autem nonnulli qui in calidis admodum temporis statibus non recte euacuant, ex defectu animae, quem syncopim uocant, & dissolutione. In frigidis uero cum accessiones incipiunt, nimium refrigerati nequeunt tolerare. Ob haec igitur neque in locis supra modum calidis aut frigidis, sanguinem mittere audeamus. Si qui mollem & tenellam & diffluentem habent carnem, hi mirum in modum sunt ad patiendum habiles. Quare & si reliqua omnia sanguinem esse minuendum persuadent, non tamen id facere audendum est, sed alijs euacuationibus, quantum moderate & cum formidine fieri potest, utendum est. Eodem modo & quicumque supra modum crassi sunt aut macilenti: Nam & his uenam incidere cauedum est, aliasque euacuationes integras uereri oportet. His etiam & aetas annumeranda est, ueluti accidens quoddam, quod prohibendi uim habet: neque enim pueri, neque seniores haec sine noxa tolerant. Hosce igitur (ut Galeno placet) omnes quos diximus, ubi dispositiones hortentur, non semel neque ex toto, sed paulatim oportet euacuare inedijs moderatis, & frictionibus, & clysteribus mollibus, inunctionibusque & cataplasmatis & balneis.

De indicatione curatiua sumpta a uirtute. HISTORIA XI

ALENVS libro nono De ingenio, capite decimo, sic scripsit. Duos homines pereuntes uidi ipsis manibus medicorum, lipothymiam quidem passos, nondum uero restitutos. Multi autem etiam non confestim corrupti sunt, sed postea demum propter uirtutis laborem: quos si quis euacuasset sine dissolutione uirtutis, nequaquam perissent. Quinimodum & in aegritudine longam quidam inciderunt, & immoderatis euacuationibus ex dissoluta uirtute. Alij uero in eam quae deinceps uitam uniuersam, complexionem totam corporis habuerunt frigidiorum, nequeuntes adhuc reuocare id quod ex immoderata euacuatione natum erat nocendum: ex qua frigiditate, hi quidem & decolores & mali habitus, facile in omni tempore laesi extiterunt. Alij uero ex hoc ipso aegritudinibus capti sunt periculosis, & hydropisi, & orthopnoeis, & hepatis & uentris imbecillitatibus, & apoplexijs, & paraplexijs. In tantum igitur necessaria existente uirtute, omnibus ante eam euacuationis auxilijs, cum immoderatis eis quis utatur, nocentibus, contrarie uidelicet ad se inuicem indicationes fiunt, secundum talia corpora, in quibus dispositio quidem ut soluatur indiget euacuatione maxima, ferre autem eam uirtus non potest.

CAMPEGIUS.

Virtus debilitata, ut neotericorum uerbis utar, dicitur esse duplex: Vna per uitam aggrauationis, alia per uitam resolutionis. Prima fit ex onere alicuius materiae aggrauantis & impediens: Secunda ex spiritu resolutionis, quocumque fiat, siue per nimiam euacuationem, siue per insensibilem resolutionem, siue sensibilem. Et huic duplici debilitati corporis correspondet duplex fortitudo uirtutis: Vna consequens eius operationem

A operationem materiei, huius uirtutem aggrauantis: Alia consequens spirituum re-
 staurationem, & ipsorum multiplicationem. Et uirtus sicut est fortior, ita potest maio-
 rem quantitatem cibi perfecte immutare: & quanto debilior, tanto potest minorem
 immutare. Nobis enim necesse est proculdubio superfluitates euacuare: quarum eua-
 cuatio secundum plurimum non completur, neque est conueniens, nisi cum me-
 dicinis fiat uenenosis, quæ proculdubio (ut uult Galenus) naturam frangunt: quæ
 etiam si uenenosæ non essent, non posset esse quin eas bibere naturæ laboriosum
 esset, quemadmodum dicit Hippocrates, quod medicina purgat & inueterat. Et ut
 secundo Regiminis acutorum Galenus scripsit: Natura medicinarum solutiuarum,
 est contraria naturæ corporum, quæ ipsa soluent, & sunt uniuersaliter pernecan-
 tes & interimentes ea.

Quæ uictus ratio conueniat biliosæ cõplexioni: & improbatio opinio-
 nis illorum qui utebantur ieiunio triduo. HISTORIA XII

DE CIMO libro De arte curatiua, capite tertio, in quo manifestantur mo-
 di diatædi cholericos, Galenus ita scribit: Nec alienum sit, si tibi talè ægro-
 tum describam, in quo primum ausus sum, ratione ipsa mihi uiam mon-
 strante, & diatriton contemnere, & uirium rationem habere: posteaq;
 alios, quos in simili casu uidi, audacter eodem modo quo illum, curare. Siquidem pri-
 mum periculum postquam ijs quæ ab indicatione sunt inuenta subscripsit, ad secun-
 dum usum reddit magis animosos. Ergo iuuenis qui feбри est correptus, annos na-
 tus erat quinq; & uiginti, gracili corpore et musculo, ueluti canis: tum sicco calidoq;
 omnino temperamento. Iam idem exercitatione delectabatur, & alioqui cogitabun-
 dus & industrius erat. Is peregre agens cum nuncium parum gratum accepisset, &
 tristatus est, & prope se accingens ad urbem festinauit. Ac priore quidem die & la-
 borauit modice, & lotus cœnatusq; in quodam diuersorio quieuit, sed maxima ex
 parte sine somno. Postera die etiã magis festinauit, ac longa uia, & sabulosa, & squa-
 lente, tum sub feruente sole confecta, hora prope septima & semisse peruenit in ur-
 bem. Ibi cum ea quorum causa maturasset, meliora audiret, in gymnasiũ lauaturus
 proficiscitur: dein unctus, unã cum quodam eorum qui aderant iuuenes perfrictus
 est. A quo cum ut paululum dimoueret, prouocaretur, orta inter eos conten-
 tione (qualia saepe incidunt ijs qui exercitationibus indulgent) plus iusto est exerci-
 tatus: eratq; iam immodice siccus. Egressus uero gymnasiũ, inuenit amicorum quos-
 dam pugnantes: quos dum dirimit, imprudens in aliam exercitationem nõ leuem
 incidit, dum alios eorum diuellit, alios impellit, alios complectitur medios, alios ut iniu-
 rios increpat, ac pro ijs qui iniurijs affecti essent, irascitur, adeo ut domũ se in summa
 siccitate reciperet, lassitudinẽ inæqualitatemq; sentiens. Aquam igitur ex cõsuetu-
 dine bibens, ubi nihil se leuatum, sed inæqualitatẽ sibi intendi sentit, hanc quidem
 uomuit. Ratus autem utilius adhuc cibo abstinere, accubuit, ac quieti se dedit hora
 ferme diei undecima. Vigilans autem, ac febricitans per totam eam noctem, postri-
 die quoq; quieuit usq; ad meridiem, sperans se somni aliquid consecuturum. Quo
 tempore cum eum quidam diatriton colentes inuiserent, tum quidem homini satis
 magnam esse febrẽ aiebant, uesperĩ autem se illum reuisuros. Itaq; & uesperĩ cum
 redirent, ac febrẽ inclinãtã cernerent, ne tum quidem nutriendum censuerunt,
 quamuis etiam id alius quidam medicus suaderet: imò strenue restiterunt, adijcien-
 tes, si quidem sine febrĩ esset, fortasse cibum daturus, febricitãte adhuc minime id fa-
 cturos. Quinetiam cum tertio die manẽ redirent, etiam tertie diei accessiõnẽ trans-
 mittendam censuerunt. Erat autem, ut prius dictum est, suspecta hora illius diei un-
 decima. Ergo digressis illis, ipse accessit: ac faciẽ iuuenis contemplatus, uidi talem esse

C qualem in Prognosticis Hippocrates his uerbis pingit: Nasus acutus, concaui oculi: ac reliqua quæ deinceps ab eo dicta scimus. Itaque cum omnino mihi persuaderem fore ut tum in hecticam febrem, tum quam marasmoden uocant, homo nisi cibaretur, incideret, forbitionem ex alica quamprimum paro, atque exhibeo. Et tamen quamuis hac sumpta, cum accessio suo tempore circa undecimam inuaderet, sic extremis partibus perfrixit, ut callieri hæ uix possent: & pulsus illi paruus rarusque quammaxime fuit. Qua ex causa illi etiam quarto die, tum mane tum uespere cibum dedi, quò scilicet & uires repararem, & corpus humectarem. Erat namque cutis eius ceu corium arida. Vbi autem febris tenuis, & similis perseverauit, statui deinde quinto non simplici forbitione hominem cibare ut antè: sed alica ex aqua calida, citraque condituram, iniectis in hanc mali punici granis. Est namque is optimus cibus bilioso stomacho: nam & roborat hunc malum punicum, & alica cum diutissime in uentre citra corruptionem maneat, sensim concoquitur, nec acescens, nec innatans. Quæ uita accedere forbitionibus aliquando solent. Incidit uero & in ipso quinto principium accessionis simile. Item que cum & sexto & septimo eum similis ratione cibarem, in nono rursus simile principium precedentibus fuit: ubi nimium uel amentiam, uel pertinaciam, uel haud scio quid dicam, eorum qui in principio hominem transmittere tertiæ diei accessionem sine cibo iusserant, prorsus intelligere licebat. Nam cum cunctis euidenter appareret nunquam peruenturum eum ad quartum fuisse, si nutritus ante accessionem tertij non fuisset: illi & tum eum, & secutis etiam diebus non recte nutritum aiebant. Caterum committendum non erat, ut eorum redarguendi studio, ægrum quis non exhibito in ipso accessionis die cibo proderet. Igitur nono die similiter hominem nutriendus, cernens que in accessione pulsum eius redditum quam prius erat firmiorem, ceterum imbecillitatem illam adhuc præferentem cum extremarum partium frigore: non potui sustinere medicorum illorum meras nugas, sed undecimo die præfatus prius ægrotantis amicis, fore ut ipso die intelligerent hominem hæcenus nostra opera fuisse seruatum, permisimus illi præterire accessionis horas. Ergo cum & sine pulsu omnino in ipsis esset, & frigus eum uehemens totius corporis premeret, sic ut nec loqueretur amplius, & uix impellentem sentiret: conuocati in unum medici omnes qui ab initio uideramus, ab ægrotantis propinquis propemodum sumus discerpti. Ego quidem quasi ob pertinaciam proderet ægri salutem uoluissim. Qui diatricon colebant, propter ignorantiam & stupiditatem, ac illi quidem pallidiores frigidioresque quam ipse æger, consilium quoddam fugæ captabant. Quod ego prospiciens, aula ostium obserari iusseram, & simul amico cuidam clauem seruare. Post medius eorum stans, iam inquam uobis constare planè arbitror, quis hæcenus hominem seruauit. Seruabitur autem & nunc nostra opera. Neque enim si periturum omnino in hac accessione putassem, à cibatione destituissem. Sed quoniam ex precedenti iam uictu tantum illi roboris superesse nouerã ut tolerare accessionem posset, permisi accessionis horas sine cibo transmittere. Ac satius quidem fuisset multo ante hominem nutrire. Verum quò & istos redarguam, & quibusdam his auscultantium, qui confici à nobis iuuenem, quod illam occasionem omiserim dicunt persuadeam, nunc illis ostendam uel in accessione ipsa ægrotantis quosdam nutriri debere, nedum ante hanc. His dictis, ac diductis hominis maxillis, infundo ex angusti oris uasculo, cremoris ptisanæ tres cyathos: paulò aut post albi & tenuis uini, modiceque calida diluti, duos cyathos. Post quos & sustulit oculos, & tum audire, tum loqui, tum præsentem nosse cepit: cum ante ueluti lignum aridum porrectus sine uoce ac sensu iaceret. Rursus itaque dato ex uino (quo dixi modo diluto) pane ad comedendum exiguo, prorsus hominem reuocaui. Quem ut rursus ad institutã ab initio uictus rationem reduxi, & tertijdecimi diei

A diei accessionem facile tolerare uidi, in quartodecimo rursus mane cibauit: ac post circiter horam octauam laui: deinde rursus liberalius cibauit, ac mox uinum bibendum exhibuit. Idem uero & in duodecimo & tertiodecimo feceram. In quinto autem decimo rursus cibauit mane. Cum uero facilius tum quoque accessionem ferret, in sextodecimo denuo laui: ceteraque circa hominem peregi sicut in precedentibus diebus. At ubi in decimo septimo minime grauis paruaque accessio fuit, audacter hominem decetero sub conalescentium uictus ratione habui. Hic aeger non paucos seminalorum ac non penitus asinorum docuit, etiam ante accessiones ipsas nonnunquam esse cibandum, uel si duarum horarum intercedat spacium, ac multo magis ante accessionem tertij. Ostendi autem tibi & in prima ipsa accessionis inuasione, eiusmodi homines esse nutriendos. Dico autem eiusmodi homines, in quibus corporis interperies ad siccum & calidum conuersa febres accendit. Sicuti mulieri accidit quae autumno ex tristitia & uigilijs febricitare coepit: perseuerauit autem ad plurimum hyemis. Hanc quarto die, ut scis, uidimus, deprehendimusque statim hecticam esse febre, cum alia quam humores excitant coniunctam. Curatio autem una tum fuerat, ut frigida tempestiue & moderate daretur, consuetae scilicet hanc per sanitatem bibere. Verum eo die alijs iam curationem commiserat: quare nobis silere est uisum. Alteri uero qui eodem tempore aegrotarat, & se nobis commiserat, quoties nutritus est, fontanae plane gelidae dedimus interim binos cyathos, interim ternos: quando frigidam simul multam sibi dari, qui ita sunt affecti, citra noxam non ferunt. Quocirca utilissimum est, ubi febris ideam perspexeris, in prima statim accessione minore cum periculo, copiosiori frigida uti, corporibus ad ualidam siccitatem nondum perductis. Qui enim in feruoribus sub Canicula ex ira febricitauit (iuuenis autem hic erat siccus & calidus) ubi in prima accessione duas frigidae heminas bibisset, statim quidem uomuit flauissimam bilem: non multo autem post etiam deorsum excreuit. Deinde cum rursus post cibum aquae hemina similiter sumpisset, iam febricitare desijt. Non desuere tamen medici, qui cum nullam a principio febris speciem agnoscerent, sed postea cum iam praeterisset occasio, intelligentes uel in hecticam, uel etiam in marasmoden febrem aegrotantem incidisse, frigidam bibendam, nos imitantes, praebuere. Sed nemo metam attingit. Nam magna sollicitudo habenda est in ijs qui ita se habent, de frigidae potionis mensura. Ego denique uidi super hypochondria posito quoadque in frigidante pharmaco, confestim dyspnoea capi hominem patientem. Alium autem mox tussientem, & parum postea alterutrum cessare symptoma, eo quod in frigidabat sublato. Nolenti uero tibi fortiter in frigidare, non parua extitit multitudo conglutinabili cerotiformium pharmacorum moderate in frigidantium, quorum non solum materiae uirtutem, sed & compositionis methodum didicisti.

CAMPEGIVS.

In uniuersum autem nutrimenti tempus, in acutis flauae bilis aegritudinibus hoc facito. His dictis atque memoratis, scito quod his quicumque uno modo a principio ad finem usque habent paroxysmum, facilitas ferendi est & consuetudo obseruanda. Tum enim demum dandum, cum facillime ipsi per sese ferunt, praesertim eo tempore ipsius diei, in quo sani prius ex consuetudine cibo uescebantur: praecipue namque facile admiserint cibaria & sustinuerint, per id tempus sumetes. Roborata itaque potentia, & aegritudinis pubertate celeriter expectata, licet tenuissimum uictum exhibere. Langueute autem potentia (ut in exemplo Galenus fecit) non est tenuiter cibandus absque ingenti damno: quare apponendum quantum potentiae firmitudinis abstulerunt. Ad exhibendam aquam frigidam perueniendum est, integre metiendo quantum ex ipsa possit esse detrimentum si potandam des tantam, quantam sibi dari aeger postularit. Trade igitur aquam frigidam cum in urinis uideas signa concoctio-

Exemplum
secundum.

C nis: neq; enim in principio neq; in ascensu danda est aqua frigida, sed in ipsa totius ægritudinis pubertate, particulari q; paroxysmo: suo namq; tempore data aqua frigida, solidarum partium naturam corroborat, ossa, nervos, ceteraq; eiusmodi. Robustior autem facta natura immittit se in humores prius attenuatos, & bonos cōtinet, & malos eiectat, ut per aluū, aut per uomitus, aut per sudores. Quod si agrotus assuetus sit sanitatis tempore aquā frigidam potare, multo magis intrepide fiduciaq; plenus frigidam aquam dato, ipsa edoctus experientia: eleuantur namq; aquæ frigida accessu cūcta intestina. Omnino autē si qua frigida pars est sanitatis tempore, si à frigore tangatur, languet: ab aqua frigida pars nulla offendit, ita pota quidē in febrī offenditur. Quæ ex intempestiua potione aquæ frigida incōmoda obueniūt, sunt quæ glutinosos crassosq; humores impediūt, quo minus attenuentur atq; distrahantur. Ideo si pituita in aliquo fuerit intestino, seu erysipelas, siue obdurata siue rumida affectio, ad eius medelam aquæ frigida potus non confert: uerū subito quidē nō exiguam affert facilitatem ad extinguendam iam exortam febrim, manente interius causa. Cum ex aqua frigida cōdensuit corpus, alteram succendit febrim priore molestiorē, & hæc detrimenti species despicienda nō est: multi namq; intestina habentes imbecilla, facile ab aqua frigida sauciant; ea namq; ita summittitur subruiturq; stomachus, ut suam amittat actionē, uixq; possit potare eam uenter: ita offenditur, ut uix possit cōcoquere: & proinde tutius cum aloē sumitur. Aliquādo iecur ex hac sola aqua in aquā inter cutem immittit: aliquādo coli suscitatur morbus: modo languent renes & uesica, uel tale aliquid obuenit imbecillum, ineptumq; sit membrū à sua actione. Aliqui quoq; orthopnoeis, uel caligine, uel lethargo, uel parotidibus, uel spasmis, uel tremoribus, uel stupore & apoplexia capiūtur, utq; paucis absoluā, esse neruofum: uitiat caput quoq;. Hæc facit aqua frigida: his malis afflicta non suo sumpta tempore. At qui suo utitur tempore, confessione præstantissimi morum medicorum non modò nō offendit languentē, sed semper plurimū iuuat.

Quī febris hectica per balnea curetur. HISTORIA XIII

IBRO decimo De ingenio sanitatis, capite decimo, cum de cura hectice fieret sermo apud Galenū, sic scriptū reperimus: Iuuenis autem quidam eufarcus, id est bene carnosus, hora ætatis magna in statu febris ægritudine sine uiscerū plegmone, in frigidam seipsum immittens aquam, sudorem mouebat. Si uero & frigida balneationis assuetus fuerit, ualde cōfidens utetur hoc auxilio. Sed de talibus corporibus rursus alibi dicitur. His autē qui hecticam febrūt febrē, in calida & sicca cōplexione, & maxime ijs qui iam in marasmū incidunt & tabent, nō sine fallacia in totū proijcere ad tale euntibus auxiliū. Quemadmodum neq; quicūq; ætatis hora calida & sicca longiorem uiam perficientes, macri & imbecilles existentes in frigidari indigent: neq; enim his quidē periculosus frigidū balnei usus, nisi secundū balneum æqualiter præcalefiant. Eum autem qui certissime marasmatus, id est tabefactus est, neq; tentabimus sanare: nam calorē eius extinxerimus. Siccitas derelicta, senectutis modo hominē perficit, tantoq; uicturus est tempore, quanto resistent solidæ particulæ ad ultimam siccitatē. Fortassis autem quis familiarīū agrotantis, adhuc magis laborans ut superueniatur uel ad tempus senis habitudini, q; ut confestim moriatur. Curare igitur & hoc cum prædictione in alium transituros marasmum, id est tabem, quam iam uocare consuetudo nobis est ex ægritudine senectutem: cōuenit enim eos non solum dies plures, sed & menses uiuere. Iuuenem deniq; ego quendam eorū qui ita habebant sanans, demum deinceps restaurans, & uelut ueteranum nutriens, & reducens eius senilem imbecillitatem, non solum in menses, sed & in annos seruauī uiuentem.

CAMPEGIVS.

A Anniam tres abiere, ex quibus miradum oculis nostris spectaculum oblatum est. Accersitus enim fuit a muliere quadam in terra Lotharingae opidulum nomine Lu neuilam, a Nanceio Lotharingae primario opido miliaribus octo, & quatuor a ce lebratissimo diui Nicolai fano distantem, ut filium eius imbecillum profus, & mor bi languore propè consumptum inuiserem. Quem cum uiderem, plurimum equidem miratus sum, & in magnum stuporem redactus rei nouitate inuisa, ut puto, atq; in audita: Quando erat hic adolescentulus decem annos natus, ut mater dicebat, qui quadriennio lenta hac tabi consumptione usque adeo fuerat extenuatus, arefactus atq; maceratus, ut praefissa cutis ossa denudaret, & ea uidentia hominibus exponeret. Percontanti mihi morbi causam, mater nihil quicquam referre potuit. Enimue rogit huic adolescentulo esse fratrem, alia tamen ex matre, consimili tabe conflictatum, quem mihi quoq; ostendi postulauit: hic decimum quartum annum attingebat. Itaq; corpus habebat ea cõfederatione cutem maritans ossibus, ut osses totus neruisq; tantum coalitus & compactus uideretur, ipsam certe mortis effigiem illum iudical ses. Ambulabat satis expedite: nam simiam propemodum referebat. Inter ambulandum ossa mutuo cõtactu concrepitare audiebantur, perinde ut aride nucum testulae cum atrectantur. Cogitauit apud me tacitus, hos non eadem quidem matre natos, sed patre tamen eodem genitos, eumq; esse fabrum, assiduo fornacis igne se concre mantem, carbonumq; fumo corporis humores exiccãtem, quem infestum esse uel ex eo clarissimum est, quod illo pleriq; suffumigati atq; infestati animam exhalasse cõperti sunt: ueluti apud Lugdunum hyeme superiore (qua rigidior nunquam ar bitror uisa est) mercatores duo aduenae intolerabili frigore obrigescentes, carbonibus in focum iniectis se calefecerunt, cumq; defessos artus sopori committentes, ac cenfos carbones in media domo reliquissent, die illucere mortui inuenti sunt: quod non tam frigori, quod nudinas petentes passi erant, est adscribendum, quam carbo nibus, quorum fumus letalis est ac pestifer. Cogitauit ergo sperma illud quo gene rati erant adolescentuli adustum fuisse, atq; infestatum tum igne tum fumo, ac hu midum radicale supra modum exiccatum, quod populo Lotharingo crebrius est Bau ciae usus, cuius uires desiccatrices esse plurimum nemo ignorat.

Carbonum fimo
mum letalis.

Quod noceant fomentationes plethoricis corporibus: de cõp missio ne sanguinis.

HISTORIA XIII

ALENS undecimo De ingenio, capite xv. inquit: Nosti uero & eum utiq; qui in ipso quo fomentabatur, anhelabat, superfluitate omni a ca lore ad phrenes, id est diaphragma attracta. Igitur & hic mortuus est, & alij infiniti secundum unamquamq; diem moriuntur, cataplasmate instar uen tosa trahante ad uiscera, eas quae per totum corpus sunt superfluitates. Quidam uero & ipsa uentosa in eis usi sunt, hoc unum solum excogitantes & illi, uideri gerere se quid semper circa laborantem. Igitur optimum quidem est, ut dictum est, uenam incidere, non solum in synochis febribus, sed etiam in alijs omnibus quae in putredine humorum ac cenduntur, cum neq; aetas neq; uirtus prohibuerint. Alleuiatur enim (quae dispen sat nostra corpora) natura, & deponens quod aggrauat eam uelut aliquod onus, dominabitur reliquo facile. Itaque & digeret quod digeri potest, & excernet quod excerni potest, recolens propriam actionem.

CAMPEGIVS.

Noceat fomentationes, ut Galeno placet, plethoricis corporibus, apostemata ad loca nobilia attrahentes: maxime enim peccat qui ita curat plethorica, & non pura cor pora. Cõtingit (inquit) in talibus aegritudinibus diuites magis inopibus male curari: utraq; enim in eis peccat, propter lasciuam, non paucis uicibus & sectionis uenae indigentia, & superflua quasi medicorum diligentia, ut secundum unamquamq; diem

C quid agāt in laborātis corpore. Hos igitur curabis morbos sanguinis missione si uir-
lida appareat egritudo, & si languentes aetate floreāt, uiresq̄ eis suppetāt. Expedi-
autem cōsiderare eum qui uelit sanguinē mittere, ne stercoris multitudo cohibeat
coarterq̄ intestina: quę nobis molli clystere euacuāda sunt, ne fortassis uenę ab in-
testinis attrahant superfluitatum aliquam putridam substantiam. Si ergo fuerit an-
gina, hoc purga remedio: necnon si laterū dolor: sin imbecilliores uideantur, si plus
auferas sanguinis, lædere posse uidearis, clysteribus aluū subducito ad tertiū diem,
nempe cum æger in tuto fuerit, & abstinentia opus fuerit. Detrahendus ergo san-
guis ex brachio dextro uena inferiore, sanguisq̄ auferēdus iuxta eius habitum, &
etatem plus minus ue diligenter metiendo. Eueniunt autem horum plurimis talia,
rubores faciei, & oculorum mobilitates, & manuū pandicamenta, dentium stri-
dor, pulsus maxillarum, coactio & refrigeratio extremarum partium, spiritui defe-
ctioes per uenas. Statim à principio sanguis detrahendus, quod omnibus succur-
rat ad auxiliū spiritibus abeuntibus necnon fluoribus.

De cura quę dicitur proprie instare ad symptoma: & de quodam medico quin-
quagenario qui seipsum phlebotomauit. HISTORIA XV

D VODECIMO De arte curandi morbos, capite primo, apud Galenum
sic scriptū est: Cum in dysentericorum deiectionibus, ubi uehementer
rodunt, uel tragi succum, uel hircinum seuum, uel rosaceum ceratū per
inferius indimus, quibus utiq̄ præsidijs ipsa exulceratio intestinorum
non sanatur, maxime si putrescens aliquid habeant, sed uires interim cōquiescunt.
Atque id est cōtra symptoma instare, morbo ad id tempus neglecto. Quippe ubi ui-
rium roboris fiducia est, adeo nuncq̄ contra symptoma pugnamus, ut contra pror-
sus per ea nonnūquam præsidia quę dolorem afferunt, morbos ipsos curemus, ue-
luti profectō dysentericę ipsi, mordentibus maxime medicamentis tum potissimum
medemur, cum utiq̄ sit grauiissima. Quippe medicus quidā quinquagenarius cum
iam septem noctibus agrotasset, nec uiribus admodum ualentibus esset, ubi dolor
illi capitis uehemens in dextro potissimū tempore est obortus, non expectans dum
amicorū quispiam ad se ueniret, sibi ipsi nocte uenā incidit. Itaq̄ dolor illi protinus
conquieuit. Cæterum longo tempore tum decolor, tum uiribus imbecillis, tum exi-
lis mansit, aliq̄ corpus euis desijt (atrophian Græci uocant) sic ut uix pristinum ha-
bitum reciperet. Est porro hic quoq̄ duplex medicorum contra dolorem instantiū
ratio. Altera qua delicijs cubantiū subscribūt, altera ex artis ratione. Quippe si licet
ægrum doloribus obnitentem ualentibus remedijs uno die per sanari, qui tota ne-
glecta curatione dolori tantum est intentus, non id ex artis ratione, sed in agrotan-
tis gratiam facit. At si ex dolore uires resoluuntur, atq̄ ex eo periculum impendit,
& mitigari dolor, & roborari uires debebunt, quō & morbo resistere, & curationis
spacio sufficere ualeant. Equidē noui quosdam tum medicos, tum agros, qui dum
animosi uideri uolebant, ob id ipsum perierunt, quod fortiter ac uiriliter contra do-
lorem semper sunt renixi, nec quod eum leniret quicq̄ ceperūt, sed in asperis & (ut
ipsi interpretabant) affectū destruētibus auxilijs perseuerarūt. Quos sanē spacio
curatos esse satius fuisset, q̄ breui uiriliter mori. Quidam autem (ut sibi est uisus) ge-
nerose dysentericos uehementissimo medicamento curās, multos uno sanauit die,
quosdā uero iugulauit. Erat nanq̄ eius medicādi ratio eiusmodi: Cepas id genus q̄d
Græci carton uocant, uno die comedendas cum pane dabat: tum paululū bibendū:
postridie manē muriā acerrimā per inferiora infudit, secundū hanc etiā pharma-
cum ualentissimū. His igitur tolerandis quicunq̄ sufficere potuerunt, profusus sunt
sanati: aliqui uero conuulsione, aut animæ ex dolore defectu, unā cum madore cu-
tis

Atis oborto interiere. Esto igitur terminus quem non transibit is qui ex arte generose cōtra morbum pugnat, ut tutò medicetur. Ei uero qui dolorem mitigat, ipsarum uirium custodia. Vbi ultra pergitur, crudelis hominis officium facit, qui una cum morbo uitam quoque homini aufert. Qui uero cubantis delicijs subscribit, eiusq; uoluptatem pro meta gerendorum habet, adulatoris.

*Terminas me-
dicorū tutò me-
deri.*

CAMPEGIVS.

Cum intestini tunicā per alium deiectam cōspexeris, sitq; & latitudine & crassitudine ijs qui à tenuioribus soluuntur multo maior, nō abs re conijcies hulcerationem in crassis intestinis consistere. In dysenteria, ut Galeno placet, mordax causa est affectus, utpote qui ab initio & abstergit, & abradit: dein temporis tractu hulcerat intestinum. Quod si antea quā hulus induxerit, egredi desinat, affectus ipse nondum dysenteria dicitur. Si uero hulcere præoccupet intestinū, quamuis humor finiatur, non tamen simul finitur affectus. Sanè in præsentia nomen dysenteriaē proprie audire oportet, utpote quod ex appellatione ipsa, intestinorum hulus significat. Neq; enim affatim fit huiusmodi affectus, id quod in eo quem hepatis uitio accidere dicit Galenus, fieri solet, atq; proprias etiā habet notas. Etenim, in fit, protinus ab ipsius initio, bilis mordax secernitur, quam deinde interaneorum abrasiones sequuntur. Postea paulum cruoris simul excerni uidetur: quando uidelicet affectus ipse iam dysenteria debet appellari. Quā itaq; huiusmodi abrasiones sole excernuntur, considerandum est, num pingue quippiam simul cum ipsis deijciatur: ita enim in crassis intestinis hulus consistere credendum est. Vbi uero cruorem quoq; excerni uideris, intueri oportet, utrum is reliquis excrementis ita sit admixtus, ut uniuersus misceatur uniuersis, an pars eius aliqua reliquis supernatet. Etenim si admixtus est, in superioribus: si uero supernatat, in humilioribus intestinis hulus esse portendit. Acidem quoque abrasis excrementis uidere est: uerum non ita manifeste ut in cruore. Cæterū non mediocriter conducit ad curationem, nosse in qua intestinorū parte cōsistat hulus. Nam si in superioribus intestinis est, ab epotis medicamentis præsidium petendū est: si uero in humilioribus, clysterem subijcere magis conuenit.

*Lib. 1. de mem-
bris dolentibus*

De causis facientibus syncopam: De colica ex scammon ea, & alijs modis colicæ passionis. HISTORIA XVI

LIBRO De ingenio duodecimo, cap. septimo, sic scribitur apud Galenū: Quidam demum quadragenis, ut nostis, laborabat, qui se cholicū esse extimans non solum nō proficiebat ab infusionibus & fomentationibus & cataplasmatibus & clystere, quibus cōsueue assueuerat uti in talibus dispositionibus, sed exacerbabatur amplius. In oleo denique rutaceo per anum immisso, deterius fiebat, & rursus in castoreo: & nimirum & mel quandoq; coctū habens, piper assumens, ultime doluit: sed & succum cocti fenugræci cum melle accipiens, sufficienter exacerbabat. Igitur coniecturans ego quidē humores mordaces in ipsis tunicis intestinorū reclusos esse, simul secum corrūpentes & quæ deorsum immittebant, & quæ per os accipiebantur: difficile corruptibilem ei cibū dans, demum uidens minus dolere, cognoui oportere cacochymiam expurgare. Existente uero optimo ad tales cacochymias pharmaco quod per aloën, quod uocāt iam consueue picram, repente quidē nō ausus sum purgare illum hominem, ab indigentia cōsumptum iam duobus mensibus: Ex interuallis uero quibusdam cōmensuratis, hoc faciens diebus, ut nosti, quadraginta, tandem sanauī eum nullū ultra aliud offerens auxiliū. Igitur hic quidem in illo tempore primum ita molestabatur, cum nondum antea doluissent intestina. Iuuenis autē quidā ætatis propē eiusdem, nō paucis uicibus antea molestatus à colicis doloribus, purgatus est cum scammonæ suc-

*Exemplum
primum.*

Secundum

C co. Congrua uero euacuatione facta, in prima quidem dierū balneatus ad uesperā, accipiens pitifanæ succum, demum supercomedens pisces, uomuit ea quæ allumpserat per noctem. In secunda uero lotus comedit, primū quidem lactucas, deinde carnes pullinas coctas in albo iure: deinde accepit chondrū ex aqua, superimmittēs uinum austerum. Moderate uero conuersari extimans in his, cibatus est quidem & tertia die similiter. Reddebat autem uenter ei (postquam morsus erat) ampliora cibariorum proportione. Deinde secundum quartam diem adhuc magis doluit ea quæ secūdam uentrem: & existimans in balneo alicubi latenter in frigidatum esse, rutaceum oleum per anum immitens, doluit uehementius: & postea emisit humidam egestionem quam multā, ostendentem manifeste quod & ex corpore toto aliquid ferabatur ad regiones uentri adiacentes. Demū deinceps ex periodicis similiter molestabatur. Interrogātibus autē nobis ea quæ contigerant, læsionem ex scammo nea cognouimus in illis maxime factam esse intestinis, quæ prius etiam erant facta imbecillia, ut uelut rheumatica aliqua dispositio consisteret. Nostri igitur qualiter curauit & hunc: abijcere quidem iubens colica, id est anī auxilia, nutriui eum chondro calido aqua cocto, grana mälorum granatorum miscens cum eo. Dormiens autem tota nocte sine dolore, admiratus est utiq; extraneū auxiliij. Interrogabat autē quid oportet bibere. Dedimus igitur ei bibere aquosum rhu, id est sumac succum, ut siue aliqua superficietenus fuerit facta circa intestinū hulceratio, aperiat & deoppilet: siue si fluit aliquid secūdam consuetudinem ex superioribus regionibus in id quod patitur, reprimat. Et pulmento eo uti iussimus: demum circa uesperam coenare uinorum aliquod austerum natura ac uetustum, in fuso pane mundo. Cōcessimus autem & austeras fruges quas cūq; ipse petebat, mälā uel pira uel mälā granata. Simi-

Tertium exemplum. **D** lem autem & tertia die dietā habuit: in quarta bibens theriacam, atq; sanus denique factus est, & deinceps cōsuetis utens nullo lædebat. Alij uero cuidam similiter disposito, tempore æstatis, quia siticulosus erat admodum, cum alijs quæ dicta sunt, etiam frigidum potum uti cōcessi. Ne igitur quæres signa talia secundū unamquamq; dispositionē, qualia pleureseos sunt, uel dysenteria: nam doctrinalis quidē est talium ægritudinū dignotio, determinatis signis cognita. Cōiecturalis autē est ea quæ eorū quæ nunc dicta sunt, & à solis ijs qui certissime sciūt uniuscuiusq; ægritudinis propriam curā, inueniri potest. **Quartum.** Vidi deniq; quendam ex agrestibus operarijs, qui cum sentiebat colicū dolorem, cingebat quidem confestim, cum cingi antea non soleret. Comedebat autem cum pane allia, nullum derelinquens cōsuetum opus: bibebat autē per totam diem nihil, ad uesperā autē meracius: dormiens per totam noctem, manē surgebat omnino omnīs doloris expers. Sunt autem allia ex eo escarū genere qui flatum discutiunt, & minime sitim inferunt. Quidam non experientiam habentes eorū, existimant cepis esse siticulosiora, sed omnino errant: non solum enim non sunt siticulosiora cepis, sed neq; omnino unquam sitim faciūt, & præ omnibus flatum discutiunt cibarijs. Itaq; ego demum rusticorū theriacam allium appello. Et si quis uel Thraces, uel Celtas, uel deniq; eos qui frigidam terrā habitāt, uenerit comedere allia, non parum nocebit illis hominibus. Igitur quicumq; quidem sine febris dolerent uehementē circa intestina ex prædicta causa, ijs allia licet comedere, & antidotum quidem ex uiperis bibere: iuuat enim eiusmodi affectiones summē.

CAMPEGIVS.

Colon. Colica passio, est ægritudo maximi cruciatus in uentre sub cingulo intestino, qd dicitur colon. Supra aluum collocatur, colon crassioris intestini pars: pertuium est ac late fufum, cellulis plurimis insinuatam, in quibus excrementa diutius immorantur, indeq; quandam recipiunt effigiem, Catoceliam Græci uocant, ab aliquibus aluum

▲ **urum** etiam uocari scio: reni sinistro inuolutius annectit, unde nephreticis colicisq; morbis dolores consimiles sentiuntur: abstinentia tamen inter cæteras notas discernuntur: illos eleuat, hos aggrauat cibus. Deinde id intestinum lienem attingit, sursum uersus ad dexteram stomachum scandit. Huius ob id intestini noxius humor os stomachi afficit, & præcordia: unde lipothymia sæpe concidit ægri. Serenus;

Cum colon inuisum morbi genus intima carpit,

Mande galeritam uolucrem quam nomine dicunt.

Hic morbus cordapfos etiã dici solet & cordios. Apud Celsum eleaca passio est morbus gracilioris intestini: eleos enim nō ilios. Inde eleosi, qui laborant eo morbo. Ilios uero dicuntur, qui iliorū dolore torquent. Lagonoponos etiam apud Græcos dicitur iliorū dolor. Illa enim Græci λαγόνος appellant, πόνος laborem uel dolorē. Remedia itaq; colicæ passioni sunt adhibēda. Primū, quibus ex frigidis tenacibus & crassis humoribus sunt dolores excitati, his prouidendū ne uehementer incalescant: Nam si multū incaluerint huiusmodi humores, magis inflant, quos interfcindere cōcoque req; oportet medicaminibus minime inflantibus attenuantibusq; ac arefacientibus citra nimiam calefactionē, in morbi primordio. Ex aluo igitur stercus educendū commodis ei morbo dysteribus. Adhibendum oleum in quo coctum sit cyminum, uel ruta cum adipe anserina, uel gallinacea, uel ex radicibus agrestis cucumeris excoctis, & myrrha, & blito, & oleo anethino, ac sæpe oleo cōmuni iniecto excernitur uitri faciem habens pituita, infestantemq; confestim dolorem placat. Quod si ob doloris magnitudinem cōsternentur, est balneum admouendum ex melle, cymino, nitro, ruta semine arido, brassicæ caule probe feruefacto, & salfore irrigato, aut brassicæ cinis mellis admixtus. Anus autem illiniendus succo cyclamini cum melle & nitro, aut centaurio cum melle, & nitro. Potiones autem sint absinthium & cyminum æquis partibus, uel panace cū aqua, uel castorei & anisi & piperis drachma cū oxymelle.

Cordapfos.

Cordios.

Lagonoponos.

Contra Attalum medicum de hepatis phlegmone. Item aliud exemplum de ingenio curatiuo apostematis uentosi. HISTORIA XVII

PVD Galenū libro de morbis curandis decimotertio, capite nono, cum disputaret contra Attalum ex secta Thesali medicum, ita scripsit: Placet autem nūc ad memoriã reuocare tibi egregiam eorū curationem quam Theageni philosopho Cynico adhibuerunt. Siquidem hanc norunt plurimi, propter uiri famā, ut qui publice disputare in Traiani circo quotidie sit solitus. Erat qui hominem curabat, unus ex Sorani discipulis, nomine Attalus. Is imposuit quotidie iocinori cataplasma ex pane & melle, haud intelligēs uiscus hoc mediocriter adstringi debere, propterea quod animalibus altricis facultatibus principium sit, & uenosum ab hoc oriatur genus. Ita igitur uiscus curauit, sicut bubonas, meris scilicet & solis relaxatibus utens: cataplasma ex pane & melle imponēs, ac prius oleo calente perfundens, tum sorbitione ex alica cibans. Hæc nanq; tria ferme omnibus nunc amethodis istis Thesalijs, ad acutorum curationem sufficiunt. Visum autem est mihi seorsum Attalum monere ut adstringens aliquid admisceret, nec nudis uteretur relaxantibus: ac de uisceris quidē natura nihil eram homini dicturus: Id enim fuisset planē asino fabulā narrare. Sed quo me persuasurū homini arbitrabar, & cui omnes facile assentire uideo, id tantū exposui: nempe longā experientiã medicos docuisse, ut iecur mixta medicamentorū materia curarēt. Eam autem scriptam inuenturum in ijs medicorū libris, qui sint de medendi ratione cōscripti. Si ergo, inquam, tibi uideat, misce aliquid de absinthij coma diligēter tunsa, cataplasmati. Oleo uero, rotius herbæ aliqd, modice id quēadmodū alios cernis in illo incoquentes. Cataplasmati uero id quod ex unguento & palmulis fit, myrobolanu piefma uocat, & irim, &

C iunci florem, aut narditidos herbae radicem, aut cyperi misceris. Nō inutile sit & ex uino ea aliquando preparare, ac miscere interim etiam de fece ipsa. Quinetiam aliquid adstringentium incoquere malorum, cuiusmodi cotonea sunt, & quae uocantur struthia. Praeterea quae Romae abundant, uocata cestiana. Oleum uero (nam id quoque uideo miscere te) nō quodlibet esto: sed uel hispanum, uel histricum, uel crudum, uel lentiscinum, uel myrteum, uel melinum, uel nardinum unguentum. Porro aliam materiam plurimam esse dixi eorum quae incoquere liceret. Nam & lentisci tenera germina, et myrti, & rubi, & uitis praesertim syluestris à qua cenanthen uocatam decerpimus. Non alienum etiam sit, & atticum hyssopum, tum cataplasmati, tum etiam ceratis miscere. Nam & cerata quae piam illi ex eiusmodi materia imponere post cataplasma suasi: & apponere illi tentabam uniuersam deinceps curationem, quod scilicet etiam quae à medicis graece epithemata uocantur, ex mixta materia componeret. Nam melius inquam est sublato cataplasmate aliquid super uiscus esse. Attalus uero sermonem interpellans, nisi multum (inquit) tibi tribuerem, nihil horum tolerassem: nam in quibus superiores medici passi naufragia sunt, priusquam uera medicina inuenta à nostris esset, ea mihi ueluti ignaro suades. Caetera treis, inquit, aut quatuor dies sine me Theageni ex mea sententia prospicere, & sanū eum penitus cōspicies. Sed quid, inquam, si cū subito pauci, & hi lentī apparuerint sudores, moriatur: recordaberis ne quae promiseris, ac decetero sententiā mutabis? Atque Attalus post haec abiit irridens, nec quicquam praeterea respondens, sic ut neque de alicā quicquam me consulere permitteret, sed nec quod ex ijs quae urinas cient, miscere aequē paulō post oporteret, quod scilicet iocinoris gibba essent afflicta. Nam sicuti iocinoris cauum per aluum purgatur, ceu paulō supra diximus: sic gibba eius

D per ea quae modice urinas mouent, cuius generis est apium. Procedente autem tempore ubi phlegmone iam concoquitur, etiam ualentioribus uti licet, assaro, & celtica nardo, & phu, & petroselinō, & smyrnio, & mio: sicut etiam per uentrē uacuare, si cauum afficitur, cnico cibus admixto, & urtica, & mercuriali, & epithymo, & filicula: omnibus praeterea quae modice aluū deijciunt, magisque in remissionibus tum his ipsis audacius utendū, tum uero quae his sunt ualentiora, partim in pitfana incoctis, partim tunsis, ac in mollissimū puluerem reductis: exhibenda uero & haec sunt uel ex pitfana, uel ex aqua. Ego nanque etiam filiculā aliquid in pitfana aliquando incoxi, & nigri ueratri corticē. Etiam clystere uacuare eos conueniet: inter initia uel sale, uel nitro, uel aphronitro aquae mulsae admixto cōtentis: in remissione uero, potissimumque si quid scirrhum relictum ē phlegmone est, etiam ualentiora medicamenta miscentibus. Quippe hyssopum eo casu aquae incoquimus, & origanum, & colocynthida, & minus centaurium. Opportunissima namque ad scirrhum sunt iecur & lien: siue quis parum habita de his ratione, glutinoso cibo utatur (sicut Attalus qui Theageni quotidie alicam exhibuit) siue nihil offerat quod tum obstructions eximat, tum detergeat. Verum quod contigit Theageni, uel potius Attalo, dici est tempus. Ut enim promiserat post treis dies daturum se hominem à iocinoris phlegmone liberatum, tum magis quam prius calente oleo uiscus plurimum perfudit, tum cataplasmate frequentius est usus: hac diligentia felicius sibi curationem cessuram sperans: responditque percontantibus de Theagene gloriabundus meliora. Caeterum contigit prout ipse praedixeram, subito hominem mori. Et quod omnium maxime dignum risu fuit, ducebat Attalus secum ex ijs qui de hominis statu rogassent quosdam, quibus ostenderet adeo recte eum se habere, ut iam esset lauandus: laetusque cum multis ingressus est domum in qua iacebat: cum Theagenem mortuū quidam ex amicis, qui & Cynici quidam erāt, & alioqui philosophi, lauare ex more parassent. Itaque etiam usque ad mortuū accedere, idque unā cum spectatorū coetu Attalo

A talo contigit, utpote cum nemo intus lugeret. Nam Theageni nec seruus erat, nec puer, nec mulier: sed cum eo soli amici philosophantes uersabantur, qui iusta quidē mortuorū, citra tamen omnem luctum obibant. Atq; hanc laudem Theifalium alius inter multos spectatores est cōsecutus: ostendens explicatum à phlegmone hominem intra quatuor (ut pollicitus est) dies. Reliqui uero methodici cū innumeros quotidie iugulent, adeò rationem curandī mutare adhuc nolunt, ut quæ à medicis sunt scripta qui artis operibus uere insudarūt, ne uel semel experiri uelint: adeò indelebile uitium uehemens ignorantia est, præsertim si cum superbia sit coniuncta. Eiusmodi igit in omnibus sunt Theifali sectatores. De apostemate uentoso dicendum est, quod phlebotomia maxime eos iuuat. Noui deniq; ego quendam eorum qui à me curabatur in tribus diebus per phlebotomiam & pharmacū istud: Cerotum rhodinū simplex faciens humidum, perinde atq; in catagmatibus utimur cum aqua frigida. Etenim ætatis erat principiū, infundens & emolliens imposui pudendo & lumbis nominatis. Hic quidem ita curatus est. Isto uero nō minus alius cum phlebotomia, humidoq; pharmaco quod ex chamamelo fit, utens. Do uero eis & nenufar bibere demū secundū principia: deinceps autē agni, id est casti semen: & si tēpore prolixo durauerit, de ruta copiose comedere. Etenim & hoc præceptū exemplum commune in omnibus ferè quæ per malos humores cōsistunt egritudinibus, quod infra est calefacientibus, & siccare potentibus uteris: finaliter enim abscindūt hæc acid humoris quod derelictum est.

C A M P E G I V S.

B Inter uehementer respirandum, nonnunquam grauitatem in dextra præcordiorum parte sentimus: id si citra febrim eueniat, aut obstruētione, aut dura dispositione hepar laborare conijciendum est. Veluti si inflammatione infestatur, febrim comitari necesse est. Vnde manifestū est, ut Galenus alibi scribit, quod durus in ipso tumor (Græci scirrhon uocant) multo euidentius dignosci potest, eo quod durior sit scirrhū ipsius, q̄ inflammationis moles, quodq; in huiusmodi dispositione extenuata sint corpora, quæ ei incumbūt. At uero tractu temporis, quamuis magis increseat scirrhū cumulus, non tamen æque facile fuerit per tactum ipsum cognoscere, interceptante scilicet iudicium aqua inter cutem, quæ illico scirrhū sequi consuevit. Quippe nisi hepar afficiatur, haudquaquam fieri potest huiusmodi affectus. Non tamen semper ob primariā eius affectionem excitatur: quāuis hoc sit quam frequentissimū. Etenim quia ipsum, eius facultatis quæ sanguinem gignit, instrumentum est: consequens est, ut uitiatō hoc uiscere, actio quoq; eius uitietur. Accidit autem cum aliam atq; aliam partem frigida intemperatura afficit, ut hepar quoq; refrigeretur. Igitur si uel lienis causa, uel uentriculi, uel intestinorum uniuersorum, maxime ieiuni, mesentericæ uenæ, habituali intemperatura afficiant, facile etiam unā refrigerare possunt omnes simarū iecoris partiū uenas. Quo fit, ut ad hepatis quoq; corpus, intemperatura ipsa perueniat. Si uero uel pulmonis, uel septi transversi, uel renū occasione, id accidat, in primis uenæ, quæ uisceris huius partibus gibbis consistunt, per cōsensum afficiunt: deinde tractu tēporis hepar quoq; eadē dispositione infestatur. De obstructione uero hepatis, nō æque certę habent cōiecturæ. Etenim quod simarum partium uenæ, ab ea quæ in porta exoritur, in tenuissimas extremitates finiuntur, haud obscure apparet. Atq; quod ad eundem locum aliæ quoq; uenarū extremitates, à cōcaua uena in gibbas uisceris partes distributarū, peruenant, similiter constat: Licet quomodo per sua ora ipsæ inter sese cōiungantur, uidere nequaquam possimus. Neq; enim, inquit Galenus, dubitat aliquis, quod cibus uniuerso corpori distributus, ex omnibus simarum partium uenis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates transumitur. Quod si fateamur, sanguinis transitum, ob tu-

Ignorantia superbia iuncta indelebile uitium

De locis affectis libro 5. capite 7

C moris cuiuspiam molem cōstringi, rationi consentaneum esse uidetur, ut nonnullis placuit, ut pars quæ in sanguine magis tenuis atq; aquosa est transumatur, atq; uehatur per uniuersum corpus: syncerus aut sanguis, qui propter sui crassitudinem, in uisceris substantia permanet, morborū qui ex plenitudine fieri solent, causa esse censeatur. Quod enim aquosa sanguinis pars transumpta in uenam cōcauam, usq; quæ per corpus dispergatur, cōsequi uidetur ad ea quæ iam in confesso esse diximus. Quod uero cōtrā crassior sanguis in uisceris uenis conclusus, ad Intestinū icinum, & colon, & cœcū, atq; rectum deferatur, & (ut quispiam dixerit) in uentrem fortasse, nemo unquā uidit. Neq; hepatis præter naturā tumoribus, neq; etiā obturationibus, uerum in omnibus corporis partibus, tum superioribus, tum inferioribus, pituitosus sanguis cōtineri conspicitur in ijs morbis, quos Græci & anasarcas, & hypofarcas nominare consueuerunt. Per alium autem nihil cruentū, neq; in ijs, neq; in Ascite, neq; in Tympanite secerni solet: sed spaciū quod inter peritonæum, & partes ei adiacentes est, aquoso humore impletur.

De tumore linguæ. HISTORIA XVIII

Decimo quarto De ingenio sanitatis libro, capite viij. uerba in hunc modum facit Galenus: Linguam demum equidem ita eleuatam uidimus, quod non capi ab ore hominis possēt, neq; phlebotomari unquam, & ætate sexagenis. Decima uero hora ferme diei erat, cū primū uidi eius modi, qui mihi purgāduis uidebatur esse consuetis catapotijs, quæ ex aloë & scamonea & colocynthide cōstituitimus, ad uesperam dato pharmaco. Super hæc, particula quæ afficiebatur, eorū quippiam quæ infrigidant, imponere consului, prima die: postea inquam aptabimus aduenientes. Sed unī demum cuidam medicorū nō uidebatur, & propterea ex catapotijs, id est pilulis accepit. Dilatata uero est scrutatio, quæ de locali pharmaco in posteriorē diem, cum & magis perfecisse quid, quod probatum erat speratur. Præuacuato uero toto corpore, & antispasi, id est reuulsione ad inferiora facta, per noctem demum manifestissimo somno ei facto, & laudauit nostrum consiliū, & determinauit pharmaci materiam, lactuca succum, & gargarisari iubens: quo utiq; solo utens homo iuuatus est finaliter, ut non ultra alio indigeret. Quod demum nimirum in priapismo magis uomitatus pharmacis uti quā impilatis, id est subductiuis. In lingua uero econuerso palam est, quod ex positione particulae habet indicationem: antispasi enim quæ ab Hippocrate nominatur, non à substantia, sed à positione eius quæ curatur suscipit particula.

CAMPEGIUS.

Simile exemplum posuit Galenus libro primo De differentijs morborū, sub hæc uerborum serie: Nicomacho autem Smyrneo ad tantam molem corpus increuit, ut loco moueri nō posset: sed hunc aiunt Aesculapio curatum. Nos autem, inquit, uidimus cuiusdam linguā supra modum absq; ullo doloris sensu excreuisse. Nam neque mollem tumorem, quod Græci œdema appellant, neq; durū, quod iisdem scirrhon appellant, neq; inflammationem patiebatur, neq; enim prementi manui cedebat, aut omni sensu carebat, aut dolore infestabat: sed nullum malum præter immodicam magnitudinem ostendebat, nihil ipsa substantia uitata. Sic & testiculi & ubera, alijs uterq; alijs alter tantūmodo supra modū increuit. Hæc ille. Sed ampliora uidebis in primo lib. huius, historia prima. Lingua inter ea quæ sermoni & loquelæ deputata sunt membra, principatū obtinet: cui non parū conferunt & nares, & labra, & dentes, ad ueram loquelam & uocē. Siquidem uox uocaliū instrumentorum munus est. Sic etiam uocis instrumenta sunt guttur, & musculi ipsum mouentes, atq; nerui, qui à cerebro ipsis uim deferunt. Igitur, ut Galeno placet, si uel claudentes

A dentes uel aperientes guttur musculi immobiles reddantur, qui sic afficitur, obmutescet. Vbi uero uel difficulter mouentur, uel uibrant, aut tremunt, pro affectionis ipsius modo, uox ipsa lædetur. Similiter si uel conuellendo, uel quatiendo mouentur, aut ubi imbecillæ sunt ipsi uires, siue ob suam ipsorum, siue ob neruorum ipsos mouentium affectionem, obscuram efficiunt uocem. Quod si alius quispiam ex mouentibus guttur musculis quoquo modo afficitur, lædetur quidem uox, sed paruū erit uitium, atq; sic affectus neq; obmutescet omnino, neq; ita exiguam habebit uocem.

Decura obesitatis & multæ carnositatis. HISTORIA XIX

GALENVS decimoquarto De morbis curandis: Opportune inquit, iam de curatione horum considerabimus, orsi ab ijs qui corpulentia nimium onerantur. Ostensum uero in libris est, qui De temperamentis sunt inscripti, quod calidior sicciorq; temperies exile corpus reddit. Ergo id agendum, ut nimium obesi corporis temperamentum tale esse faciamus, si modo ad debitum modum redibit. Sanè docuimus tum in illo opere, tum nihilo fecius in opere de tuenda sanitate, quod acuta exercitatio, & tenuans uictus, & id genus medicamenta, & animi cogitatio, temperamentum non solum calidius, sed etiam siccius, ac propterea corpus exilius reddunt. Igitur in exercitationibus celerrimus cursus est idoneus. Tenuantis uero uictus materia seorsum singulari libro est prodita. Quod si medicamenta quoq; requirunt, etiam hæc in operibus quæ de medicamentis conscripsimus, sunt adita: quanquam referuntur eorum nunc quoque quæ sunt efficacissima, quibus ubi demere nimiam obesitatem studes, utaris fradeo. Ergo quæ ad articularia uitia quidam exhibere solent, quæ scilicet ualentem dissipandi facultatem habent, ijs tu quoque cum nimiam obesitatem curabis, utitor. Sunt porro talia, rutæ semen, præsertimq; syluestris, unã cum ipsis corymbis, & aristolochia rotunda, & minus centaureum, & gentiana, & polium. Præterea ex urinam cientibus, ea quæ pollentes habent uires, ueluti petroselinum: Vnumquodque enim talium tum ipsum per se, tum uero mixta uniuersa, & extenuare poterit succos, & uacua re sunt habilia: partim quidem sensibiliter per urinas, partim per insensibilem transpiratum. Sed & sal quod ex combustis fit uiperis, potenter extenuat. Multiq; cum uel graciliores, uel mediocris habitudinis essent, ex eiusmodi medicamentorum potione perierunt, sanguine ipsorum excocto. Ruerant autem ad ea propterea quod liberatos aliquos articularijs uitijs uiderant: minime scilicet æstimantes, quod temperies eorum qui sanati fuerant, humidior pituitosiorq; erat, qualis nimirum obesorum est, in quibus eiusmodi medicamentorum securus est usus. Ipse namq; iuuenem quendam quadraginta circiter annos natum, oppidoq; obesum percurauit, usus tum antidoto quæ aduersus articularia uitia est composita, tum sale theriaco, ipsaq; theriace, ac reliquo extenuanti uictu, & pro exercitatione cursu ueloci. Porro præparauit hominem ad cursum, perfricando primū linteis asperis, quoad cutis ruberet, dein statim cum oleo quod in se digerens aliquod medicamentum habuerat: quo etiam post cursum rursus utebar. Talia medicamenta sunt tum syluestris cucurbitæ radix, tum althæa, tum gentiana, tum aristolochia, tum panacis radix, tum polium, tum centaureum. Per hyemem uero etiam à balneo iam dicto oleo hominem reuinxisse profuerit. Verum cibum exhibere non statim à balneo, sed interposito somno conueniet. Quod si uelit etiam rursus ante cibum lauari, permittes. Magis etiam ad rem pertinebit, si aquæ ipsi digerendi facultas insit. Ac si quidem talem aliquam sponte natam habemus, ipsa utemur: cuiusmodi in Lesbo uisitur, à Mitylene stadijs quadraginta: Siminus, ipsi similem aliquam moliemur. Est porro ea quæ in Mitylene cõspicitur, & uiribus & colore talis, qualis utique fiat si quis florem salis mari misceat. Hæc ipsa aqua

c etiā hydropicis, & reliquis tumefactis idonea est, utpote ualenter desiccans, ita profectō ut præpinguibus: ac præcipue si quis cogat in ea celerrime natate, nec post lauationem protinus esse, biberé ue, sed somno interposito, aut omnino saltem quiete. Sanè illud est sciendum, atq; ab eo qui obesitatem curat prædicendum, quod aliquando ex multo simul obito motu, & febris hominem tentari est credibile, & quod febris ad rem propositam nō aliena erit: utiq; si medicus recte omnia faciat. Etenim perspicuum est, ubi ex lassitudine febricitarint qui ita curantur, quod sopita eorum febre, rursus ad eandem curationis formulam redibunt. Sanè fugere in ijs curandis cōueniet & uina quæ multū nutriunt, cuius generis crassa sunt: uti uero uel aquis, id est colore albis, & substantia tenuibus, uel quibus mare est admixtum.

CAMPEGIUS.

Corpus cum ad immensam carnis magnitudinem excreuit, eliquandum ac purgandum est. Demonstratum autem est calidum temperamentū gracile corpus efficere: adducenda ergo ingerendaq; tali corpori caliditas est, si ad mediocritatem uelimus perducere. Diximus uelocia quoq; exercitia optime attenuare: animi quoq; curæ temperamentum totum aridius esse ostendunt, corpusq; tenuius. Quis autem uictus attenuet, in Syluis nostris Gallicaq; Rosa abūde dictum est. Vehementiora uero medicamenta, rutæ semen, magisq; agrestis, aristolochia quoque & tenuæ centaurium, gentiana, piper & pulegium, horū quodlibet per sese & cum alijs inuicem satis humores attenuauerit. Ipsa quoq; theriaca attenuat & distrahit. Vno utendū colore albo, substantia tenui: oportet autē nō bibere ante cibum, neq; multitudinem esse potam, cibumq; esse simplicē. Præstat & iuxta exercitiorū rationē minora inferre nutrimenta fricta. Ex aridis rebus fricandū corpus & pauculo sale. **D**uat corpulētos multū esse sub sole. Mingere prodest etiā ad alui subductionē. luvat ipsos potum hoc, si semel in hebdomada, aut bis sumat: Piperis drach. una, petroselinici uncia una cū dimidia, aneti, asari, singulorū uncia dimidia. Sitq; dosis pars media.

De Herpete. HISTORIA XX

DECIMOQUARTO De curandis morbis, capite xvij. apud Galenum sic scriptum reperitur: Si quis toto prius corpore purgato, mox que influentem humorē reprimant regerantq; medicamētis utatur, iam herpetem curauerit. Sin neutrū horum fecerit, sed tantum ea quæ cicatricem inducunt adhibuerit, utiq; exhulceratam cuticulam ita sanauerit, proximē tamen illi quo minus exhulceretur, non cōsuluerit. Postmodū uero illa quoq; cicatrice inclusa, quæ ipsi continua est, exhulcerat: idq; longo spacio ceu malo ipso serpente fit, donec humor unde ortum est, sit uacuatus. Etenim Romæ mulier quædam illustis cum herpetem in malleolo haberet, primū quidē medicamento quod algam recipit est usa. Hoc cum protinus cicatrix induceretur, proxima illi summa cutis est excoriata, ueluti ex desquamatis. Cui cum deinde superpositum medicamentū est, rursus illi cōtinua est exhulcerata. Idq; ita assidue perrexit, donec ad genu exhulceratio perueniret: cū interim quiduis potius pati, q̄ medicamento quod bilem traheret, purgari parata esset. Itaq; etiam, quod fieri in talibus assueuit, quoniā pleriq; culpant nō culpanda, dānata ex alga medicamēto, aliud admoueri iussit. Deinceps igitur quod ex sandice componitur, utebamur. Vt uero id quoq; qd exhulceratū iam fuerat sanauit, quod uero nunc exhulcerabatur non inhibuit, sed iam ad bubones usq; uitiū ascenderat, ipsa necessitate coacta, serum se lactis sumpturam annuit. Immittentes igitur clanculū minimū scammonie, inuitam purgauimus, ac sanauimus.

CAMPEGIUS.

Herpetes autem quantū ad totius corporis euacuationē attinet, similiter erysipelata

De Romana muliere.

A lata curare oportet. Summatim uero hæc te cognoscere oportet, quod omne hulus siue sponte siue ex accidenti factum fuerit, exiccari desiderat medicamento, ut inquit Hippocrates, non aspero, hoc est non mordente neque uehementer irritante, præterquam ubi malignum & cum putrilagine fuerit. Talia enim acriora expectunt medicamina, & quæ ignis uires habent, quale est misy, & chalcitis, & arsenicū, & calx, & sandaracha. Etenim nõ aliter quàm ignis adurunt medicamenta huiusmodi. Sæpius uero ubi ista cesserint, ipsum ignem adhibemus.

De uerrucis, formica, & alopecia. HISTORIA XXI

PVD Galenum libro De curandis morbis decimoquarto, capite decimo septimo, sic scriptū reperitur: Plurima namq; inueniuntur hodieq; quæ apud maiores nostros non fuere inuenta: ueluti nunc Romæ quidam ex cogitauit quemadmodum acrochordonas & myrmecias ore sanet. Verū de prioribus, utpote à cute extantibus, minus est mirum: de myrmecijs uero, potissimum quæ cum summa cute profus sunt æquales, mirum uidebatur. Veruntamen has quoq; certa primum labiorum applicatione, ceu suctu ad se traxit, atq; à radice euellit: deinde primoribus apprehensam dentibus, totam simul exemit. Sed & scilicet pro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento eo quod scolopomacherion Græci uocant, quispiam manibus exercitatus, facile eas excidat: quū proprijs lineamentis à circumposita cute circūscripta discernantur. Aequè uero & ualente aliqua pinna circulo myrmeciæ imposita, ipsam educimus. Debebit porrò pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, ut eam undique profus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsæ, celerrime ita myrmeciam etiam cum ipsa radice totam educet. Constat uero & quod finis ipse pinnæ quæ eam circulo secabit, nõ tenuis modò, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaq; tum galli ueteris pinna, tum uel magis aquilæ, ad hunc usum est commoda. Abscindere uero ab his tantum radicem uersus oportet, quatenus reliquæ partis fistula cõplecti myrmeciam possit. Sanè ex ipsa statim abscissione, si modo scite fiat, etiam acumen ipsi comparabis. Atq; hoc quidem ratio inuenit, nõ casus. Iam quod hæc uehementer attrahentibus fursum uelletur, & putrefacientibus enecabitur, ratione ab aliquo est inuentū, qui ipsdem postea usus, experientia rem comprobauit. Ego autem, sicut nostis, & iam factas alopecias sanauī, cumq; purgatione sola, nullum ulterius pharmacū adijciens patienti particule. Promotus autem fui ad habendum ampliorem experientiam ex quodam fortunio tali. Iuuenis quidam euetitius exercitator habebat in capite hanc passionē: cõsuetudo erat autē nobis petere scire dietam eius. Reperi igitur quod mensibus iam tribus aut quatuor utebat ferè quotidie fungis. Hunc purgauī solummodo hiera diacolocynthidos, bis in xv. diebus: in quibus diebus prima quidē purgatione per quatuor drachmas, secūda uero per quinq;. Ante autem q̄ ad has purgationes ueniret, dedi sibi eos quæ ex aloë fiunt pilulas undecim. Habent autem hæc colocynthidis partem unam, de aloë autē & scammonea ab utraq; duas. His ergo misceo unam partem succi absinthij: prius uero & de mastice miscebam & bdellio: sic enim utebat cautius. Sed quare spreui postea hoc, seruat in libris De pharmacorum purgatiuorum cõpositione. Cumq; deberem post has tres purgationes apophlegmatizare hominem, deinde uti pharmaco in patienti particula, contingit mitti ipsum subito in peregrinationem, in qua diætatus euchymis cibarijs quæ audiuit à me: post dies quasi uiginti redijt curatus à passione, quæ circa capillos. Ab hinc autem procedens, huiusmodi curam feci in alijs, ut uiderem id quod fieret absq; pharmacijs, quæ apponuntur capiti, & omnes simili modo curati sunt.

Cuidam autē utenti ad hanc alopeciam passionem adipe urfino, & nihil proficienti,

Exemplum
primum.

Galen. i. Myda
mir tractatu,
cap. i
Secundum.

Tertium.

- C**onfului mifcere fpumam maris combuftam, à qua citò curatus eft. Lucernæ uero oleum non fecūdam aliam aliquam rationem eft idoneum, quàm ex eo quod fubtili parcius eft reliquo: Aduenit enim hoc ei ex ea quæ eft uelut coctio in lucerna, & fit antiquo & cicino fimile, ficut & fi alio modo uelles oleum calefacere in igne: nam fordes quæ ex lucerna fit, affimilata luto liquido, in his qui funt in ruribus, cognita fuit à nobis curare hulcera, quæ fiunt in medio digitorum, qui funt in pedibus, quæ frequenter eis fiunt propter illotionem & negligentiam expurgandi eos quolibet die. Hac igitur lutofa forde cōfului cuidam ruflicorū radere alopeciam, quam mihi oftendit, & ungere ficcādo cum hoc locū frequenter. Curatus autem fuit ab ipfo: & alios attentauit ita curare, extimans omnem alopeciā ab hoc pharmaco poffe curari. Ego autem quia moderatam uidi eius difpofitionem, fperauit ea à forde fanari.
- Achor.** Vna quædam earū quæ in cutis capitis paffionū fiunt eft uocata Achor, ex genere quidem tumorū præter naturam exiftens: propriam autem & præcipuam nuncupationem fortiens, ex proprietate symptomatum. Subtilibus enim ualde foraminibus perforat, humiditatē fubtilem habētibus, & liquoris parum uifcofi. Appropinquat autem eis fecundum fpeciem alia paffio, quam uocant Fauum. Habet autem foramina maiora, humiditatē cōtinentia, mellis quod eft in fauo cōfimilem. Generatio autē eis ex humiditate eft permixta, ex fubtili ichore mordaci & groffo humore.
- Quartum.** Carens autē ego aliquando in agro, eo quod per chartā pharmaco, & uidens in domo patientis chartā inutilem, petij lucernā: deinde cōburens chartam, permifcens aceto, unxi patientem particulam, præcipiens homini uenire ad me fequenti die: no ueram enim quoniam duræ carnis exiftens toleraret pharmacū. Cumq; ueniret & paulò minus effēt curatus, transfire quidē ad aliud pharmacū non putauit fore iuftū:
- D**illo & eodem autem uti cōfulens, fanum perfecte uidi factum fequenti die.

C A M P E G I V S.

- Verruca.** Verrucæ funt caro egressa, fpiſſa & dura, per totū corpus nata, fed tamen maxime in manibus & pedibus, quas expellit natura in corporis exteriora. Sunt autem de pituita & bile atra. Quæ mollis eft & fine dolore, de pituita: dura & fpiſſa perpendit eſſe de atra bili. Lupia & acrochordo uerruca curas habent cōfimiles: naturales tamē res diuerſæ funt. Alopecia morbus eft in capite humano & barba, ex uitio humorum, cum profluuiū capillorū proueniens: dicta à uulpe, quæ græcè ἀλώπηξ dicitur, quod ea crebrò id genus morbi patiatur. Curatio autem earū quæ in superficie cutis abſcedūt inflammationū, fit incipiente quidem iam abſceſſu, per ea quæ dolorem ſedant, atq; elaxant: procedente uero tempore, ad ea quæ digerendi ac ſuppurandi uim habere dicuntur, transferri oportet. De his autem dictum à Galeno eft in quinto De medicamentorum ſimplicium poteſtate tractatu.

De ſucco nucum. HISTORIA XXII

N libro Myamir tractatu ſexto, capite primo, ſic ſcriptū apud Galenū reperitur: Ego, quando primo ab Alexandria redij ad patriā meam, dum irem ad agrum, inueni quendam hortulanū, & uuulam & pariſthmij & antiadibus ſuffocationē patientem. Vtebatur autē collutione mellicrati, coctis in eo roſis. Videns autem ego fructum nucum exiſtentem in ſtatu, iuſſi afferri corticem earū extrinſecū quo uidemus tinctorum uti, & mox terere in mortario, & per pannū colare ſuccum eius, nō cognofcens qualiter ſe habebat in craſſitie aut ſubtilitate. Inuento autē ipſo aquoſo & ſubtili ſecundū conſiſtentiam, colluere iuſſi hortulanū os eo. Quia uero ualde ſubtilis apparuit mihi, præcox, & miſcui mel cōmenſuratū, ſicut in eo quod diamoron ſcui miſceri: coquens autē uſq; ad melleam cōſiſtentiam, dimiſi hortulano. Videns autē quod citiſſime ſecutū eſt iuuamen, puta ui boæ

A ubonū esse, habere in multis experientiā de ipso, & exinde sufficientē approbationem assumens de uirtute huius pharmaci, semper utor eo, sicut nostis. Mirari igitur cōtingit mihi de anterioribus medicis, qđ nullus eorū excogitauit inuenire hūc generolum succū, & uti eo, & maxime cum uiderent quomodo tingunt manus expurgantiū nuces uirides: apparet em̄ ex ijs qualis est succus ipfarū, & quomodo est difficile abieciibilis stipticatio earū, ut neq; per fortissimas lotiones auferat. Adhuc autem miratus sum magis de quibusdā medicis, quia uidentes tinctorēs utentes ijs corticibus nucū, non considerauerunt uirtutem earū fortem. Optimū igitur suasis ego esse succum nucū, & coctū cum melle gustans, & nil indelectabile uidens habere, in quatuor modos diuisi eius coctionem: immitto enim primā aliquid uini stipticantius: secundā uero de myrrha & croco: tertiā autem de sulphure uiro & nitro: quartā autē cōseruo solam puram, infantibus in primis utilem, propter dulcedinē, & debilibus mente uiris & mulieribus. Ego quidē igitur à ratione deductus inueni hoc pharmacū omnibus melius esse. Est autem & id quod per mora rūbi fortius, & diamoron, sicut & hoc eo quod per mustū. Omnibus autem ipsis est melius id, qđ ex succo nucum.

CAMPEGIVS.

Nuces dicūtur quæ foris duro teguntur, & intus habent quod esui est, nucleum uocant. Nux uiridis calida in primo gradu, arida in secūdo: habet tamen humiditatem superfluam. Viridis aluum citat. Sunt qui putant si quis nuces manducet cum ficibus & ruta ante cibum, à letali medicamine immunem fore. Ex succo autē corticis eius fit dianucum, & ualet ad omnia ad quæ diamorum. Vocat autem illud Galenus suum pharmacum, quod fit per succum nucum, quoniam quidem omnium est efficacissimum.

B De uiribus theriacæ. HISTORIA XXIII

ALENVS in libro De theriaca ad Pamphilū, insit: Doctorū uero meorum senissimus uir, ultra aliquē aliū utens experientia, & epielcia mentis excellens Hemilianus nequiens dixit, quod quandoq; Italicorū terram pestilentia opprimens acutas mortes, & corruptiones intulit. In timore autem omnibus similiter & medicis & principibus existentibus, aduenit ei cogitatio ut uteretur theriaca, alijs omnibus auxilijs nihil operantibus: quo facto, quidam ægrotantiū, qui eam receperunt, remanserunt securi: quidā uero mortui sunt; qui uero antequam ægrotarēt acceperūt eam, non solum periculum, uerumetiam experientiā passionis effugerunt. Et nullum est mirabile, siquidem & mortalia pharmaca potest superare & uincere, & corruptionē aëris molestantem homines, quod multos medicorum & omnes idiotas latet communiter: & nō est mirū, opera enim sunt ex quibus cōsistit & succi & cortices & carnes & flores. Sicut autem singulorum istorū sufficiens est tempus ut faciat debile, ita & totius ipsius pharmaci compositio- nem. Et hoc cōsiderantes gratiosissimi medicorū uendunt, & dant eam quæ est ualde antiqua: ipsi autem cum tempus requirit purissimo & temporaneo utuntur hoc pharmaco, & non defortuant ab adiuuamine. Summopere laudamus mirabilē Hippocratē, quoniā pestilentia illam quæ de Poemia ad Hellines attinxit, nō aliter curauit, nisi uertens aërem, & alterans, ut nō attraheretur per respirationē talis exstans. Iusserat enim per ciuitatem totam accendi ignem, non simplicem accensionis materiam habentem, sed ferta & florū odorabilissimos consulebat esse nutrimentū ignis, & superinfundere in ipso quæ pigmentorū pinguisima, & delectabilem odorem habentia, ut sic purissimū effectū respirarent homines ad liberationē eorū permutatū aërem. Eodē modo putamus et theriacā, uelut quendā & ipsam ignem purgatorium, eos quidem qui præbunt eam in pestilentiali constitutione nullatenus

C finere occupari ab hoc malo; eos uero qui iam anticipauerunt pati, sanare posse, permutantem & uertentem respirandi aeris malignitatem, & nequaquam permittentem corrumpere syncrisim, id est concretionem. Quocirca ego consulo, propter has quae fiunt repente circa aerem constitutiones, & propter alias nocentium causas, accipere de hac antidoto frequenter etiam sanum existentem: etenim his quae extrinsecus occurrunt, resistit corpus, scilicet per uirtutem theriacam: & cum iam patitur, facile sanationem inuenies; haec enim uelut eucrasiam quandam & sanationem consistentiam efficit corporibus, consumens superfluas humiditates, & calefaciens infrigidatas partes, & innatam uirtutem roborans ad naturales actus explendum bene. Maxime autem in itinerebus consulo tibi de hac antidoto accipere, quando frigido existente aere iter agis: est enim uisceribus super omnia benigna. Noui autem eam & ad animae prudentiam & acuitatem non esse inconferentem: sensus enim agere prompte efficit, & syncerum a uaporibus ostendens totum intellectum. Et difficile passibile esse corpus praeparat, ut neque a deliterio aliquo corrupti possit: uaria enim & tanta mixtionis huius pharmaci uirtus praefata eius uix passibilem efficit, & maxime ultra haec aduersus ferarum mordicationes. Aiunt autem & Mithridatem illum generosum bellatorem, theriacam quidem non accipientem: nondum enim erat inuenta: sed antidotum assumentem multae mixtionis, & ipso nomine eius uocatam: Mithridatum enim nominatur, propter generatam ex eo corpori impassibilitatem non posse accipientem deliterium mori. Quando enim bellans aduersus Romanos, uictus a Pompeio, & in ultimis existens a pharmaco Bulyani mori cogebatur, bibit de eo, & multum de ipso assumpsit, ipse quidem non fuit mortuus, sed filiae suae uolentes ei commori propter dilectionem quam erga ipsum habebant, bibentes ipsum pharmacum, cito mortuae sunt: deinde cum tardaret mori a pharmaco, propter antidotum quod bibebat

D nihil agere potente, uocato uno amicorum eius iniunxit occidere, & ita ferro opus pharmaci perficente: mori enim uiolenter contigit. Habet & has uirtutes theriaca, & cum hoc aduersus feras. In infantibus autem omnino cauere oportet ab hoc pharmaco: maior est enim eorum uirtute magnitudo pharmaci, & dissoluit corpus, & innatum spiritum extinguit. Ego autem uidi dissolui aliquando infantem ab intemporeano usu huius antidoti: ille enim febricabat quidem chronicam, & multum erat tenuue corpus eius, & uirtus erat debilis, & uix praemulta diligentia uiuere potens: quem ego quidem considerans ex medicatiua consideratione, ualde prohibebam ipsum pharmacum dari. Quidam autem curans de eo, & quasi pater eius esse dicens, & tyrannicam auctoritatem habens, & magis illi, quam ei quod ex ratione consilio sciens obediare irrationabiliter, & cum multa coactione coegit me de pharmaco dare infanti: id autem assumptum quidem digeri non potuit: maius enim erat robore accipientis: dissoluit autem totum habitum ipsius, & uentrem fluere fecit: & sic propter irrationabilem pharmaci usum miserabiliter periit infans. Quinetiam si in calida terra conuersaberis, caue uti hoc pharmaco, & sufficiat tibi ea quae ibi est caliditas. Quocirca neque a primo ortu Iulij hominibus calidissimis existentibus, & multum habentibus eam quae intus caliditatem, non uidetur conueniens hoc pharmacum. Cum enim fuerit aestas, consulo omnino non sumere de ipso pharmaco: calida enim existente constitutione, ab ipsa theriaca calidior facta laeditur corpus. Quocirca & illis qui sunt in adolescenti aetate, & multam habentibus naturalem caliditatem, non in multa quantitate, neque multotiens offerre hoc pharmacum consulo, sicut illis qui iam sunt in declinatione uitae, plurimum & non raro cum uino consulo assumere, ut quod iam marasmatum corporis, & extinguitur innati calidi, reuiuiscere & reaccendi possit.

CAMPEGIUS.

Theriaca aduersus uenena inuenta est. Magno errore hanc uulgius medicorum
tyriacam

Historia Mithridatis regis.

Quartum.

A tyriacam uocant, & à tyro serpente appellatum dicunt. Nullus est serpens qui tyrus appelletur: nec tyriaca à tyro, sed theriaca à feris siue belluis apud Græcos uocitata est, quod hæc cōpositio aduersus omnes belluas uenenatas instituta sit. Admiscentur ei uiperinæ carnes: quippe ex uipera pastilli fiunt, qui & ipsi theriaci appellantur. Tyrus, quatenus loquimur de animali, nec græca nec latina dictio est, uerū generali uocabulo fera nominatur. Feræ enim nominantur & bestia, quo nomine, ut inquit Suidas, ea maxime significantur, quæ morsu nocent, ut sunt uiperæ, serpentes, & phalangia: sic enim uocant araneos quosdam, quorum morsus est asperissimus. Galenus prope peculiariter ea appellatione uiperas uidetur accipere, unde & theriaca nuncupata: sic enim scribendum & pronūciandum est, theres non tyri legendum. Antonius Musa Augusti Cæsaris medicus cum incidisset in insanabilia hulcera, uiperas edendas dabat, miracè celeritate persanabat.

De uitulo, equo, porco & catulo. HISTORIA XIII

PVD Galenum libro primo De utilitate particularū, capite tertio, sic scriptum reperitur: Ego denique uitulum uidi multum cornuantem antequam producerentur cornua: & pullum equi calcitrantem, mollibus adhuc existentibus soleis: & quendam porcum ualde paruum se tueri genis conantem, priuatis magnis dentibus: & catulum nouiter genitū mordere affectantem, mollibus adhuc dentibus: sensum enim habet omne animal, doctū earum quæ in eius anima potentiatur, & excellentiarū quæ in particulis, ut quando conatur paruus porcellus mordere minimis dentibus, eos obtusos habēs ad pugnam, sed eis quos quodammodo non habet affectans uti. Qualiter igitur possibile est dicere animalia à particulis doceri utilitates earū, ex quo & antequam illas habeant, uidentur cognoscere: Si igitur uis accipere tria oua, unum quidē aquilæ, aliud uero merginis, & reliquū serpentis, & calefaciendo moderate decorticare: animalū quæ generabuntur, alia quidem aliō conantia, uolare uidebis antequam possint uolare: aliud autem reuolui & conari serpere, quamuis molle & impotens fuerit. Et si perfecta facies ea in una & eadem domo, deinde ad locum discoopertū ducens dimiseris, aquila quidem uolabit ad sublime, mergo autē in paludem aliquam uolabit, serpens autem cauernam subingredietur in terra: deinde illa quidem ut puto uenabitur nō discens: ille natabit: serpens autem cauernā ingredietur in terra: Naturæ enim animalium indoctæ sunt, ut ait Hippocrates. Et propterea mihi uidetur, quod alia quidem animalium natura magis quam ratione artem aliquam operantur: fingunt etenim apes thefauros quosdam, & labyrinthos faciunt formicæ: Nesciunt autem & textunt aranea, & ut coniecturo, omnia indoctæ. Homo autem sicut corpore nudus est armis, ita & anima artibus carens: & propterea pro corporis nuditate manus assumptis, pro ea uero quæ secundum animā in artificiositate rationem: quibus utens armatur & custodit corpus omnimode, ornat autē animā omnibus artibus. Sicut enim si innata haberet aliqua arma, sola illa adessent ei semper: Ita & si aliquā haberet artem naturam, reliquas nō utiq; haberet. Quia uero melius erat omnibus quidē armis, omnibus autem artibus uti, propterea ei innatū nullum datum est. Bene igitur Aristoteles, uelut organum ante organa dixit esse manum. Bene autem & aliquis nostrum illum imitatus, quasi artem ante artes dicet esse rationem. Sicut igitur omnium manus exiliū existens eorum quæ secundum partem organorū, tamen quia omnia bene apta nata est recipere, præ omnibus est organum: ita & ratio nulla existens earum quæ secundum partem artium, sed omnes in seipsa suscipere apta nata, ars utique erit præ artibus. Homo igitur solus, animal solū ex animalibus omnibus artem habens ante artes, secundum rationem in corpore organū ante organa acquisiuit,

C

Homo nō propter manus prudentissimus est, sed quia prudentissimus omnium animalium est, ideo manus obtinet: qui enim prudentissimus est, recte plurimis uti instrumentis potest. Manus autem esse uidetur nō unum instrumentū, sed multa. Est enim, inquit Aristoteles, instrumentum ante instrumenta. Natura igitur ei qui artes plurimas recipere potest, manū addidit, quæ ad plura instrumēta uulsi est. Quæ propter, inquit Lactantius: Hominem, quoniā aternū animal atq; immortale sorgebat, non forinsecus ut cetera, sed interius armauit: nec munimentū eius in corpore, sed in animo posuit. Nam, ut Quintilianus scribit, sicut aues ad uolatū, equi ad cursum, ad sequitiā ferē gignūtur, sic hominis est propria agitatio mentis atq; solertia. Hebetes uero atq; indociles nō magis secūdam naturam, quā prodigiosa corpora & insignia monstris æduntur. Et quāuis alius alium præstet ingenio, nemo tamen reperit, qui nihil sit studio consecutus. Quemadmodū cæca est sine disciplina natura, sic sine natura macerata est disciplina. In utraq; parum momenti fuerit si subtraxeris exercitiū. Sed hisce tribus absolutio cōparatur. Ea ratione dicebat Plato: Quod si animus non esset immortalis, nullū animal esset infelicius homine. Quapropter inquit Mercurius Trismegistus: Si animam tuam in corpus demerseris, ipsamq; abieceris, isq; te uerbis in cœnum prostraueris, neq; scio quicquam, neq; scire etiam ualeo: uasum horreo maris fundū, in cœlum uolare nequeo, nō noui quid nunc sim, non noui quid sim futurus in posterum. Quid tibi cum deo? Neq; enim potes cum sis malus corporisq; foetidi seruus, ipsum pulchrum bonumq; percipere. Extrema uero prauitas nō cognoscere deum: at uero confidere atq; sperare se bonū aliquando reperire posse, uia quædam diuina est, ad bonū recto tramite ducens, facilisq; & peruia: passim procedenti tibi semper occurret, ambulanti, nauiganti, die nocteq; loquenti, pariter atq; tacenti: Nihil est enim in rerum natura, quod non aliquam præ se ferat diuinitatis imaginem. Et in dialoگو Mercurij ad Tatium inquit: Omne uiuens per mentem permanet immortale: maxime uero omnium immortalis est homo, qui deum capit, qui diuinæ conformatur essentia. Huic enim soli ex omni uiuentium genere deus ipse cōgreditur, nocte quidem per somnia, die crebrius per portenta, per quæ omnia sibi futura prænunciat, per aues, per intestina, per spiritū, perq; Sibyllā: propter quæ uere dicitur homo scire quæ sunt, quæ fuerūt, quæ mox uetura trahant.

Dialogo undecimo.

D

De uulneratione cerebri. HISTORIA XXV

Cap. 10

ES certe mirabilis inuenitur apud Galenū in octauo De utilitate particularum, cum inquit: Et nos quandoq; inopinabilem illam narremus inspectionē, quam in Ionia in Smyrna factā uidimus: scilicet adolescentem uulneratum in altero uentriculorum anteriorū, demum sanatum ut putabatur uoluntate dei.

CAMPEGIVS.

Hippolytus Dantreppus

Et profectō uoluntate dei factum fuisse Galenus sapienter multum, & pensitate dicit. Nam ut id fieri posse non omnino negauerim, sic certe nō facile factu esse crediderim. Nō deest tamen nostræ tempestatis chirurgus multa quidē experientia peritus, & nobis perquā familiaris, nomine Hippolytus Dantreppus, qui nuper super mensam meā apud Nanceiū Lotharingie primariū opidū simile quiddā sibi contigisse, affirmare cōstanter defendereq; nō dubitabat, reclamāte tamē Vaxino Rischio Insubre clarissimi Lotharingie ducis chirurgo præcipuo, qd Hippocrati adhereret: cuius uerba sunt ex sexta aphorismorum particula: Si uesica præciditur, aut cerebri, aut cor, aut præcordia, aut aliquod ex tenuioribus intestinis, aut uenter, aut tecur, letale est. Nec facile audiebat illū, cum substantialis particula cerebri quantū cocleari

A cocleari excipi potuisset, in terram decidisse asseueraret: hominemq; a se sanatum cōtenderet. Cuius rei locupletissimos testes, utpote oculos, nec auritos in mediū proferebat. Vt cunq; res se habeat, multis disputationibus confutare conati sumus, ego & Ioannes Galfredus eiusdem ducis medicus. Itaque adhuc de ea re certamus, atque sub iudice, ut Flaccus ait, lis est. Non ignoramus Theodericum Chirurgicæ nequaquam ignarum scripsisse, sanari quendam ab se uisum, ex cuius cerebro cellulæ pars egrediebatur. Huic tamē fidem integram Vaxinus neutiquam habebat, quoniam eius uerba euangelica ueritate subnixa non omnino putabat. Quid de ea re antea libro primo, historia decimaquinta scripserimus, memoriam nostrā non fugit: nobis tamē ista placent. Consiliator tamen differentia centesima octogesima prima, Galeno assentire uidetur: cuius uerba subscribo, ne lector amatissime ea for tasse desideres, aut tempus in eis quærītādīs infumas. Sciendum, inquit, est quod solutio cōtinuitatis siue imparis omnibus aduenit membris etiam sanabilis, nisi cordi: Illud enim solutionem nō tolerat continui, octogesima septima differentia: Aut nisi ad intīmā partis intrinsecā per uenerit, ut ad uentriculos cerebri, uel profunditatē hepatis. aphorismorū sexta part. Ad hāc enim immoderatus sanguinis prosequitur exitus. Galenus uero ibidem: Incisionē, inquit, cerebri uidi sæpe sanari: semel enim uidi in Nubia ciuitate Samarię quendam magnū & concauū in cerebro uulnus accepisse, & tamen mortem euasisse: quod contingit rarissime. Hæc ille. In noua quoque traductione sic habetur: At uero cerebrum excisum sæpenumero reddi uitę & sanitati peruidimus. Et item semel in urbe Smyrna terræ Ioniæ cum adhuc uita frueretur, & superesset magister Pelops, uulnere quidem insigni. Verum id perquam raro uisitur: attamen uerum est, ut grandiora uulnera uocata Hippocrati præcisiones, inferāt ab o litionem. Quæ inquam ad aliquē ex uentriculis aguntur consensu omniū internecant.

B

LIBRI QVARTI ET VLTIMI COMMENTARIO-
RVM IN HISTORIALES GALENI
CAMPOS, FINIS.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

LIBRARIUM UNIVERSITATIS
MUSEI HISTORICO-NATURALIS
CANTONIS BASELAE

Fragment of text from the adjacent page, including a large decorative initial 'C' and various lines of text.